

רמב"ם

- ד** היתה בת עשרים שנה *פחות שלשים יום ולא הביאה שתי שערות ונראו בה (כל) סימני אילונית הרי היא אילונית. ואם לא נראו בה (כל) סימני אילונית עדיין קטנה היא עד שתביא שתי שערות או עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד.
- ה** הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אע"פ שלא נראה בה סימן מסימני אילונית. נמצאת אתה למד שהאילונית אין לה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגרות.
- ו** ואלו הן סימני אילונית. כל שאין לה דדין. ומתקשה בשעת תשמיש. ואין לה שיפולי מעיים כנשים. וקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה. והנערה והבוגרת והאילונית כל אחת משלשתן נקראת גדולה.
- ז** ויש בבת סימנין מלמעלה והן הנקראין סימן העליון. ואלו הן. משתחזיר ידיה לאחורה ויעשה קמט (במקום) הדדין. ומשישחיר ראש הדד. ומשיתן אדם ידו על עוקץ הדד והוא שוקע ושוהה לחזור. ומשיפצל ראש חוטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן. ורבותי פירשו משיפצל החוטם עצמו. וכן משיטו הדדין. ומשיתקשקשו הדדין ומשתקיף העטרה שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן. ומשיתמעך הבשר הזה ולא יהיה קשה.
- ח** כל אלו הסימנין ח'. נראה בבת סימן אחד מכל אלו או כולן והיא בת י"ב שנה או פחות אין משגיחין בו והרי היא קטנה. נעשית בת י"ב שנה ויום אחד ונראה בה סימן התחתון אין משגיחין באחד מכל אלו. ואם לא נראה התחתון ונראה בה אחד מכל אלו הרי היא ספק בין נערה לקטנה ודנים בה להחמיר. ואם נראו כולן* [ולא נראה סימן התחתון] הרי זו גדולה ודאית. שא"א שיבואו כולן אלא כבר בא סימן התחתון ונשר.
- ט** הבת שילדה אחר י"ב שנה אע"פ שלא הביאה סימנים לא תחתון ולא עליון הרי זו גדולה. בנים הרי הם כסימנין.
- י** הבן משיוולד עד שיהיה בן י"ג שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך הזמן הזה אינו סימן אלא שומא. הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות לשער. והוא מבן י"ג שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול ונקרא איש.
- יא** הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות אע"פ שנראו בו סימני סריס הרי הוא קטן עד שיהיה בן כ' שנה פחות ל' יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא הביא שתי שערות בזקן. אם נראה בו אחד מסימני סריס הרי הוא סריס ודינו דין הגדול לכל דבר. ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס עדיין קטן הוא עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד.
- יב** הגיע לזמן הזה ולא הביא ה"ז סריס אף על פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. הגיע לשנת כ' פחות ל' יום ולא הביא שתי שערות למטה והביא שתי שערות בזקן אע"פ שנוולד לו אחד מסימני סריס אינו סריס. אלא הרי הוא בקטנותו עד שיוולדו לו כל סימני סריס או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד.
- יג** ואלו הן סימני סריס כל שאין לו זקן. ושערו לקוי. ובשרו מחליק. ואין מימי רגליו מעלים רתיחה. וכשמטיל מים אינו עושה כיפה. ושכבת זרעו דיהה. ואין מימי רגליו מחמיצין. ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל. וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה.
- יד** וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה בכל מקום. אבל הבן שחתכו או נתקו או מיעכו גידיו או ביציו כמו שהעכו"ם עושין הוא הנקרא סריס אדם. וכשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאין זה מביא סימן לעולם.
- טו** בן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה ונראו בו כל הסימנין של מעלה ה"ז ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה כיון שנראה בו סימני בגרות מלמעלה ה"ז בחזקת גדול.
- טז** שתי שערות האמורות בבן ובבת בכל מקום שיעורן כדי לכופ ראשן לעיקרן. ומשיצמחו והיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכופ ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך בבן ובבת נחשוב אותם גדולים להחמיר הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג. ונחשוב אותם קטנים להחמיר הואיל ולא הגיעו לכופ ראשן לעיקרן.
- יז** שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית הערוה כולו מקום סימנין בין למעלה בין למטה בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד. ושיהיה בעיקרן גומות. ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן. נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אלו סימן. חזקה אין גומא בלא שיער ושערות היו בהן ונשרו.

רמב"ם

- יח** הבת שהביאה שתי שערות בתוך שתיים עשרה שנה והבן שהביא בתוך י"ג שנים שומא כמו שביארנו. אע"פ שאותן שערות במקומן הם עומדות אחר י"ג לזכר ואחר י"ב לנקבה אינן סימן.
- יט** בד"א כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות הרי הן בחזקת סימנין. ואין אומרינן שמא קודם זמן צמחו כדי שיהיו שומא.
- כ** כשבדקין הבת בין בתוך הזמן שהוא כל שנת י"ב בין קודם זמן זה בין לאחר הזמן בודקין על פי נשים כשרות ונאמנות. ואפילו אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה.
- כא** כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין ובכל מקום אינן לא שני הלבנה ולא שני החמה אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות ע"פ ב"ד כמו שהם קובעין אותן כמו שביארנו בהלכות קידוש החדש. ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת.
- כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד.
- כג** האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדריים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא למכות ולא לעונשים.
- כד** מי שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגינוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאית לעולם.
- כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא טומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנדבר בהן בכל מקום.
- כו** חרש וחרשת האמורים בכל מקום הן האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת.
- כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן. קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קטן. סריס חמה. סריס אדם. גדול. אנדרוגינוס. טומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך תמיד ואל ילוזו מעיניך כל ענייניהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכיר אותן.
- הלכה פרק ג**
- א** כיצד האשה מתקדשת. אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה כסף או שוה פרוטה. אומר לה הרי את מקודשת לי. או הרי את מאורסת לי. או הרי את לי לאשה בזה. ונותן לה בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה והוא שיתן לה הכסף.
- ב** נתנה היא ואמרה לו הרי אני מקודשת לך. הריני מאורסת לך הריני לך לאינתו או בכל לשון הקנאה אינה מקודשת. וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא אינה מקודשת. ואם נתן הוא ואמרה היא הרי זו מקודשת מספק.
- ג** ואם קידש בשטר כותב על הנייר או על החרס או על העלה או על כל דבר שירצה. הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא בדברים אלו ונותנו לה בפני עדים.
- ד** וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת כגט. ואינו כותבו אלא מדעתה. כתבו שלא לשמה או לשמה שלא מדעתה אף ע"פ שנתנו לה לדעתה בפני עדים אינה מקודשת.
- ה** ואם קידש בביאה אומר לה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה בבעילה זו וכל כיוצא בזה. ומתייחד עמה בפני שני עדים ובוועלה. והמקדש בביאה (מסתמא) דעתו על גמר ביאה. וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת.** (ובין שבא עליה כדרכה ובין שבא עליה שלא כדרכה הרי זו מקודשת).

רמב"ם

הדברים שיאמר האיש כשיקדש צריך שיהיה משמעם שהוא קונה האשה ולא שיהא משמע שהקנה עצמו לה. כיצד הרי שאמר לה או שכתב בשטר שנתנו לה. הריני בעליך. הריני ארוסיך. הריני אישיך וכל כיוצא בזה. אין כאן קידושין כלל. אמר לה או כתב לה. הרי את אשתי. הרי את ארוסתי. או הרי את קנויה לי. הרי את שלי. הרי את לקוחתי. הרי את חרופתי. הרי את ברשותי. הרי את זקוקה לי וכל כיוצא בהן הרי זו מקודשת.

אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי. הרי את מיועדת לי. הרי את עזרתני. הרי את נגדתני. הרי את צלעתי. הרי את סגורתני. הרי את תחתני. הרי את *עצורתני. הרי את תפוסתי. הרי זו מקודשת בספק. והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין. אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין אין חוששין למלות אלו.

ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מכרת בו. ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנאה כמו שביארנו. היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין ורצתה ועמד וקידש ולא פירש ולא אמר לה כלום אלא נתן בידה או בעל הואיל והן עסוקין בענין דיו ואינו צריך לפרש. וכן עדי הקידושין והגירושין אינו צריך לומר להם אתם עדי. אלא כיון שגירש או קידש בפניהם הרי זו מקודשת או מגורשת.

האומר לאשה התקדשי לחציי הרי זו מקודשת. הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר חצייך מקודשת לי אינה מקודשת שאין אשה אחת ראויה לשנים. וכן אם אומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת.

אמר לה הרי חצייך מקודש לי בפרוטה וחצייך בפרוטה. או שאמר לה חצייך מקודשת לי בחצי פרוטה וחצייך האחרת מקודשת בחצי פרוטה הרי זו מקודשת. אמר לה חצייך מקודשת לי בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר. שתי חצייך בפרוטה. שתי בנותיך לשני בני בפרוטה. בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה. או בתך וקרקעתך לי בפרוטה בכל אלו מקודשת בספק.

האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה. וכן כשהיא נערה רשותה בידו שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. וקידושה לאביה. וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין הוא זכאי בכל עד שתבגר. לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתולד עד שתבגר. ואפילו היתה חרשת או שוטה וקידשה האב הרי היא אשת איש גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה מדעת אביה. פחות מכן אם קדשה אביה בביאה אינה מקודשת.

בגרה הבת אין לאביה בה רשות והרי היא כשאר כל הנשים שאינם מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשות עצמה ואע"פ שעדיין היא קטנה. כיון שנישאת אין לאביה בה רשות לעולם.

נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה אינה מקודשת *ואפילו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה. ואפילו אם נתאלמנה או נתגרשה מן אותן הקידושין אינה אסורה לכהן. ובין היא ובין אביה יכולין לעכב. בין אם נתקדשה בפניו בין שנתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת.

היתה הבת ספק בוגרת. בין שקידשה אביה שלא לדעתה בין שקידשה היא עצמה שלא לדעת אביה הרי זו מקודשת בספק לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה בין אשה פלונית בין אשה משאר הנשים. וכן האשה הגדולה עושה שליח לקבל קידושה בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכן האב עושה שליח לקבל קידושי בתו כשהיא ברשותו. ואומר האב לבתו הקטנה צאי וקבלי קידושיך.

כל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו בפני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר. לפיכך אם הודו השליח והמשלח אינן צריכין עדים כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשה להפריש לו תרומה וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ואינו צריך עדים.

השליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחין לקדש לו אשה והלכו וקידשו אותה הן הן שלוחיו והן הן עידי הקידושין ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים.

הכל כשרין לשליחות חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינן בני דעת והעכו"ם לפי שאינן בן ברית ונאמר כן תרימו גם אתם לרבות השליח ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית להוציא את העכו"ם. אבל העבד אע"פ שהוא נעשה שליח לדבר שבממון הרי הוא פסול לשליחות הקידושין והגיטין לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין.

רמב"ם

יח שליח האיש שמקדש אומר לה הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה. אם שליח האשה הוא שמקבל הקידושין אומר לו הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי והוא אומר לו קידשתיה לך או ארסתיה לך או נתתיה לך לאשה וכל כיוצא בזה. וכן המקדש על ידי האב אומר לו הרי בתך פלונית מקודשת לי והוא אומר לו קדשתיה לך. אם אמר האב או השליח הן דיו ואפילו שתק. ואם היו עסוקין באותו ענין ונתן לאב או לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו והיא מקודשת. ואם קידש בשטר אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים כולן של קידושין דין האיש עם האשה כדין שליח עם שליח או עם האב.

יט מצוה שיקדש אדם את אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו. וכן מצוה לאשה שתקדש עצמה בידה יותר מעל ידי שלוחה. ואע"פ שיש רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שירצה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר לפלוני אני רוצה. וכן האיש אין ראוי לקדש קטנה ולא יקדש אשה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ונמצא מגרשה או שוכב עמה והוא שונאה.

כ המקדש בביאה אלו קידושי תורה. וכן מתקדשת בשטר מן התורה. כשם שגומר ומגרש שנאמר וכתב לה ספר כריתות כך גומר ומכניס. אבל הכסף מדברי סופרים (*וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים) שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר נתתי כסף השדה קח ממני.

כא אף ע"פ שעיקר הדבר כך הוא כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף. וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש. אבל אין מקדשין בביאה לכתחלה ואם קידש בביאה מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה אע"פ שקידושיו קידושין גמורין.

כב וכן המקדש בלא שידוכין או המקדש בשוק אע"פ שקידושיו קידושין גמורין מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות וידמה לקדשה שהיתה קודם מתן תורה.

כג כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין או הוא או שלוחו כדרך שמברכין על כל המצות ואח"כ מקדש ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה.

כד כיצד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל. זו היא ברכת אירוסין. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של יין או של שכר. ואם יש שם יין מברך על היין תחלה ואח"כ מברך ברכת אירוסין ואח"כ מקדשה ואם אין לו יין או שכר מברך אותה בפני עצמה.

הלכה פרק ד

א אין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת. אבל האיש שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת. ויש לאיש לקדש נשים רבות כאחת והוא שיהיה בכסף אם קידש בכסף פרוטה לכל אחת ואחת. ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקידושין ע"י כולן מדעתן.

ב המקדש את האשה ונתן הקידושין מדעתה ביד חבירתה ואמר לחבירתה כשנתן הקידושין בידה ואת נמי. או וכן גם את וכיוצא בזה. הרי שתיהן מקודשות. אבל אם נתן בידה וא"ל ואת. הרי זו שקבלה הקידושין מקודשת בספק. שמא לא נתכוון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה. ולפיכך קיבלה הקידושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה ומפני זה היא ספק מקודשת.

ג א"ל התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לפניו או לים או לאור או לדבר האבד אינה מקודשת. אמרה לו תנהו לאבא או לאביך או לאיש פלוני ונתן אינה מקודשת. ואם אמרה לו תנהו לו שיקבלהו לי ונתן הרי זו מקודשת.

ד אמרה הניחהו על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת. היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק. אמר לה התקדשי לי בככר זה אמרה לו תנהו לעני אפילו היה עני הסמוך עליה אינה מקודשת. תנהו לכלב הרי זו אינה מקודשת ואם היה הכלב שלה מקודשת. ואם היה רץ אחריה לנשכה ואמרה לו תנהו לכלב זה הרי זו ספק מקודשת.

רמב"ם

- ה** היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן באה אשה ואמרה לו תן לי מעט מאלו וא"ל אם אתן לך תהי מקודשת לי. אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת אבל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים שעניינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד ונתן אינה מקודשת. וכן אם היה שותה יין ואמרה לו תן לי כוס אחד ואמר לה אם אתן לך הרי את מקודשת לי בו ואמרה השקיני השקות או תן השקה השלך אינה מקודשת שאין הדברים נראין אלא השקיני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר.
- ו** המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושו ואע"פ ששניהם מודין ק"ו למקדש בלא עדים. המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת. בפסולי עדות של דברי סופרים או בעדים שהן ספק פסולי תורה אם רצה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק. ואפילו כפרה האשה והכחישה את העדים ואמרה לא קדשתני כופין אותה ליקח גט. וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק.
- ז** קטן שקידש אין קידושו קידושין. אבל גדול שקידש את הקטנה היתומה. או קטנה שיצאה מרשות אביה אם היתה פחותה מבת שש אע"פ שהיא נבונת לחש ביותר ומכרת ומבחנת אין כאן שם קידושין ואינה צריכה למאן. ואם היתה מבת עשר שנים ולמעלה אע"פ שהיא סכלה ביותר הואיל ונתקדשה לדעתה הרי זו מקודשת למיאון. היתה מבת שש ועד סוף עשר בודקין את יופי דעתה אם מכרת ומבחנת עסקי הנישואין והקידושין צריכה למאן. ואם לאו אינה מקודשת למיאון ואינה צריכה למאן.
- ח** כיצד מקודשת למיאון שאם נתקדשה ולא רצתה לישוב עם בעלה צריכה למאן בפני שנים ולומר איני רוצה בו ויוצאה בלא גט כמו שיתבאר בהלכות גירושין. וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קידושה קידושין גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים והן תלוין שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושה ונעשית אשת איש גמורה ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה. ואם לא רצתה לישוב צריכה למאן ותצא בלא גט.
- ט** חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קידושיהן גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך אם בא פקח וקידש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש. אבל השוטה שקידש פקחת או פקח שקידש שוטה אין כאן קידושין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.
- י** סריס שקידש בין סריס חמה בין סריס אדם וכן איילונית שנתקדשה הרי אלו קידושין גמורין.
- יא** טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה או שקדשן איש הרי אלו קידושי ספק וצריכין גט מספק.
- יב** המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קידושין תופסין לערוה חוץ מן הנדה שהמקדש את הנדה הרי זו מקודשת קידושין גמורין ואין ראוי לעשות כן.
- יג** אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני. שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה אין קידושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקידושין כל שלא בפניו מעיזה.
- יד** המקדש אחת מן השניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה. וכן יבם שקידש צרת יבמה. הרי זו מקודשת קידושין גמורין חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שהיא מקודשת בספק. נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה כשאר חיובי לאוין או אין קידושין תופסין בה כערוה. ואף ע"פ שאסור לו לכנוס אחת מכל אלו הרי זה מגרש בגט.
- טו** המקדש כותית או שפחה אינן קידושין אלא הרי היא אחר הקידושין כמו שהיתה קודם הקידושין. וכן עכו"ם ועבד שקדשו בת ישראל אין קידושיהן קידושין. ישראל מומר שקידש אף ע"פ שהוא עובד עכו"ם ברצונו הרי אלו קידושין גמורים וצריכה גט ממנו.
- טז** המקדש אשה שחצייה שפחה וחצייה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים. בא אחר וקידשה אחר שנשתחררה הרי זו ספק קידושין לשניהם.
- יז** ואי זו היא שפחה חרופה האמורה בתורה זו מי שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקידשה עבד עברי ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין הרי זו ספק קידושין.
- יח** שכור שקידש קידושיו קידושין ואע"פ שנשאת הרבה. ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קידושין ומתישבין בדבר זה.

רמב"ם

יט המקדש בפחות מפרוטה אינה מקודשת. קידשה באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות מפרוטה הרי זו מקודשת בספק וצריכה גט מספק שמא דבר זה שווה פרוטה במקום אחר. הא למדת שכל המקדש בשווה כסף אם היה באותה המדינה שווה פרוטה הרי אלו קידושי ודאי ואם אינו שווה פרוטה הרי אלו קידושי ספק. *יראה לי שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היו שווה פרוטה באותו המקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שווה פרוטה ודבר של טעם הוא זה וראוי לסמוך עליו.

כ המקדש (אשה) בפחות מפרוטה או שקידש שתי נשים בפרוטה אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכן אינה מקודשת. וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר שהגדיל אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלחן שהיו קידושין פסולין.

כא המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקידושין לתוך ידה אלא כיון שרצתה לזרוק לה קידושיה וזרקן בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או לתוך חצירה או לתוך שדה שלה הרי זו מקודשת. היתה עומדת ברשות הבעל צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. היתה עומדת ברשות שהיא של שניהן וזרק לה קידושיה מדעתה ולא הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקודשת קידושי ספק. ואפילו אמרה לו הנח קידושין על מקום זה ואותו המקום של שניהם הרי אלו קידושי ספק.

כב היו עומדים ברה"ר או ברשות שאינו של שניהם וזרק לה קידושיה. קרוב לו אינה מקודשת קרוב לה הרי זו מקודשת. מחצה על מחצה או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לה ואבדו קודם שיגיעו לידה הרי זו ספק מקודשת כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותן והיא אינה יכולה זה הוא קרוב לו היא יכולה לשמור אותן והוא אינו יכול זהו קרוב לה. שניהן יכולין לשמור אותן או שניהן אין יכולים לשמור אותן זה הוא מחצה על מחצה.

הלכה פרק ה

א המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה כגון חמץ בפסח או בשר בחלב וכיוצא בהן משאר איסורי הנאה אינה מקודשת. ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם כגון חמץ בשעה ששית מיום י"ד אינה מקודשת.

ב עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו הרי זו מקודשת חוץ מעכו"ם שאם קידש בדמיה אינה מקודשת מפני שדמי עכו"ם אסורין בהנאה כמוה. המקדש בפרש עגלי עכו"ם אינה מקודשת שהכל מעכו"ם אסור בהנאה שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. אבל המקדש בפרש שור הנסקל הרי זו מקודשת אע"פ ששור הנסקל אסור בהנאה פרשו אינו אסור בהנאה שאינו דבר חשוב לגבי השור.

ג המקדש בפירות שביעית או באפר פרה אדומה או במים שמילאן לעשותן מי נדה הרי זו מקודשת. המקדש בהקדש של בדק הבית בשוגג הרי זו מקודשת. והוא ישלם קרן וחומש להקדש ויביא אשמו כדין כל מועל בשגגה. ואם קידש בו אשה במזיד אינה מקודשת.

ד קידשה במעשר שני בין בשוגג בין במזיד אינה מקודשת. לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנאמר במעשר ליי' הוא.

ה כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת מפני שלא הותרו אלא לאכילה בלבד. אבל כהן שקידש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר ובבכורים וכן לוי שקידש במעשר ראשון וישראל שקידש במעשר עני הרי זו מקודשת.

ו מתנות שלא הורמו הרי הם כמו שהורמו. לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן והפריש מהן תרומה ומעשרות הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו. ואם קידש בהן אשה הרי זו מקודשת שאע"פ שאינן ראוין לו לאכילה יש לו למוכרן למי שהן ראוין לו. אבל ישראל שקידש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקודשת שהרי אין לו למוכרה ואין לו בה אלא טובת הנאה. לפי שנותנה לכל כהן שירצה וטובת הנאה אינה ממון.

ז המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס. אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר בייאוש הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת.

ח הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהן וקידש בו אשה ובא בעל הבית אע"פ שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה אינה מקודשת. שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתבייש עמו. והואיל וקידש בממון חבירו שלא מדעת חבירו הרי זה גזל ואינה מקודשת. ואם קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק.

רמב"ם

- ט** היתה סחורה בינו ובין חבירו וחלקה שלא מדעת חבירו וקידש בחלקו הואיל וצריכה שומת ב"ד אינה מקודשת שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ויניח מה שירצה.
- י** גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה וחזר וקידשה בגזל ובגניבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודשת בו. אם קדם ביניהן שידוכין ונטלה ושתקה הרי זו מקודשת. ואם לא שידך אותה מעולם אף ע"פ ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קידושין אינה מקודשת. ואם אמרה הן הרי זו מקודשת.
- יא** וכן אם נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר לה הרי את מקודשת לי בו. אם אמר לה קודם שנטלתו ונטלתו ושתקה הרי זו מקודשת. ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת בו ושתקה אין זה כלום שכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת. אבל אם אמרה הן אחר שנטלה הרי זו מקודשת.
- יב** החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה. אם היה ביניהן שידוכין הרי זו מקודשת. ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו אפילו אמרה הן אינה מקודשת. שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום אלא שלה נטלה וכבר נפרע חובו משעה שנטלה ואינה יכולה לחזור ולתובעו בחוב פעם אחרת.
- יג** המקדש במלוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת. כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך אינה מקודשת. מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו.
- יד** היה לו אצלה מלוה על המשכון וקידשה באותה המלוה והחזיר לה המשכון הרי זו מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיע הנאה לידה.
- טו** המקדש בהנאת מלוה הרי זו מקודשת. כיצד כגון שהלוה אותה עתה מאתים וזו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויח לך במלוה זו שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת. שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע. ואסור לעשות כן מפני שהיא כרבית. ופירשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשומען.
- טז** אמר לה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך הרי זו מקודשת. וכן אם אמר לה במלוה שיש לי אצלך ובפרוטה זו הרי זו מקודשת.
- יז** היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן הרי זו מקודשת.
- יח** קידשה בפקדון שיש לו בידה או בשאלה שהשאלה. אם היה הפקדון והשאלה פרוטה או שוה פרוטה באחד מהן קיים ברשותה הרי זו מקודשת.
- יט** אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון ודיבר עליה לשלטון והניח השלטון ולא תבעה אינה מקודשת אלא אם נתן לה פרוטה משלו שהנאה שבאה לה מדבריו הרי היא כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת.
- כ** הרי את מקודשת לי במלאכה זו שאעשה עמך ועשה אינה מקודשת אלא אם כן נתן לה פרוטה משלו. לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה זוכה במקצת מן השכר ונמצא השכר כולו מלוה אצלה והמקדש במלוה אינה מקודשת.
- כא** האשה שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו מקודשת. אע"פ שלא הגיע לה כלום הרי נהנית ברצונה שנעשה ונהנה פלוני בגללה. וכן אם אמרה לו תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו ונתן לו וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך הרי זו
- כב** אמר לה הילך דינר זה במתנה והתקדשי לפלוני וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה לך בגללי הרי זו מקודשת אע"פ שלא נתן לה המקדש כלום. אמרה לו הילך דינר זה מתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו הקנת עצמה לו.

רמב"ם

- כג** האומר לאשה התקדשי לי בדינר והרי זה המשכון בידך עד שאתן הדינר אינה מקודשת לו. לפי שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון נתן להיותו שלה. היה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקידש בו אשה אע"פ שאינו שלו הרי זו מקודשת. לפי שבעל חוב יש לו מקצת קנין בגופו של משכון.
- כד** האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירה לי אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה. שאם לא החזירתה לא נתקיים התנאי. ואם החזירתה הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.
- כה** נתן לה אגודה של הדס וכיוצא בה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזו וקבלה אותו אמרו לו והלא אין בה שוה פרוטה ואמר תתקדש בד' זוזים המוחבאים בתוך האגודה אם אמרה הן הרי זו מקודשת. ואם שתקה אינה מקודשת במעות אלו שהשתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת בספק מפני האגודה שמא שוה פרוטה במקום אחר.
- כו** האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר.
- כז** אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו אם יש בכלם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. שאותן תמרים שאכלה הרי הן כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת ונמצא שאין הקידושין אלא בתמרה אחרונה.
- כח** אמר לה הרי את מקודשת לי באלו אם יש בכלן שוה פרוטה מקודשת אף ע"פ שהיא אוכלת ראשונה ראשונה שלה היא אוכלת ומקודשת.
- כט** האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה אם היה מלא מים הרי זו מקודשת בו ובמה שבתוכו. ואם היה מלא יין הרי זו מקודשת בו ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו. לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת בספק. ואם היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ודאי ואין משגיחין על הכוס.
- הלכה פרק ו**
- א** המקדש על תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בין שיהיה התנאי מן האיש בין שיהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין בין במקח בין בממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות בתנאי ארבעה דברים.
- ב** ואלו הן הד' דברים של כל תנאי. שיהיה כפול. ושיהיה הן שלו קודם ללאו. ושיהיה התנאי קודם למעשה. ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהן הרי התנאי בטל וכאילו אין שם תנאי כלל אלא תהיה זו מקודשת או מגורשת מיד ויתקיים המקח או המתנה מיד וכאילו לא התנה כלל הואיל וחסר התנאי אחד מן הד'.
- ג** כיצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר. הרי התנאי קיים והרי זו מקודשת על תנאי. ואם נתנה לו מאתים זוז תהיה מקודשת ואם לא נתנה לו אינה מקודשת.
- ד** אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת ואם לא תתני לי לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה. ואע"פ שהכל בתוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום.
- ה** וכן אם אמר לה אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל מפני שלא כפל תנאו. שהרי לא אמר לה ואם לא תתני לא תהיי מקודשת והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום.
- ו** וכן אם אמר לה אם לא תתני לי מאתים זוז לא תהיי מקודשת לי ואם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל לפי שהקדים לאו להן והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום.
- ז** וכן אם אמר לה אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהיי מקודשת ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל והרי היא מקודשת מיד שהדבר ידוע שא"א לא לקיים תנאי זה ואין זה אלא כמפליגה בדברים דרך שחוק והיתול.

רמב"ם

- ח** הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו כגון שאמר לאשה אם תאכלי חלב ודם הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תאכלי לא תהיי מקודשת. אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גיטיך ואם לא תאכלי לא יהא גט. ואחר שהתנה נתן הדינר או הגט בידה הרי התנאי קיים. ואם עברה ואכלה תהיה מקודשת או מגורשת. ואם לא אכלה אינה מקודשת ואינה מגורשת. ואין אומרים בזה הרי התנה על מה שכתוב בתורה שהרי בידה שלא תאכל ושלא תתקדש ולא תתגרש.
- ט** ובמה אמרו חכמים כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל חוץ מדבר שבממון שתנאו קיים. כגון שקידש או גירש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זיכתה לו תורה ומנעה ממנו או יפטור עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו התורה שאומרים לו תנאך בטל וכבר נתקיימו מעשיך ואין אתה נפטור מדבר שחייבה אותך בו התורה ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו.
- י** כיצד כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר כסות ועונה. שאומרים לו בכסות ושאר שהוא תנאי שבממון תנאך קיים אבל בעונה תנאך בטל שהתורה חייבה אותך בעונה והרי זו מקודשת ואתה חייב בעונתה ואין בידך לפטור עצמך בתנאך וכן כל כיוצא בזה. וכן המקדש יפת תואר על תנאי שיתעמר בה הרי זו מקודשת ואין לו להתעמר בה שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה. ולא מפני תנאו יזכה בדבר שמנעה אותו תורה אלא תנאו בטל וכן כל כיוצא בזה.
- יא** התנה על האשה בשעת קידושיה או בשעת גירושיה שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתירד לתהום ותנאו בטל שאין בידה שיעברו אחרים ויבאו על הערוה ונמצא שהתנה עמה בדבר שאינו בידה לקיימו וכן כל כיוצא בזה.
- יב** אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצירו או שישא בתו לבני וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי אפשר בידה לקיימו ותתן לפלוני ממון רב עד שיתן לו חצירו ועד שישא בתו לבנו שהרי אין כאן עבירה וכן כל כיוצא בזה.
- יג** שים כל אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד. וכל מקום שאתה שומע המקדש על תנאי כך וכך או הנותן גט על תנאי כך וכך או המוכר או הנותן על תנאי תדע שהתנאי יש בו ד' דברים אלו שביארנו כדי שלא נהיה צריכים לפרש אותן בכל מקום. ואם חסר אחד מהן אין כאן תנאי.
- יד** יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו שאין צריך אדם לכפול תנאו אלא בגיטין וקידושיה בלבד אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול. ואין ראוי לסמוך על דבר זה שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותן חכמים אם יעברו בני גד וגו' ואם לא יעברו ותנאי זה לא היה לא בגיטין ולא בקידושיה. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים וכן ראוי לעשות.
- טו** המקדש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מקודשת משעה שנתקיים התנאי לא משעה שנתקדשה. כיצד האומר לאשה אם אתן לך מאתים זוז בשנה זו הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא אתן לך לא תהיי מקודשת ונתן הדינר לידה בניסן ונתן לה המאתים זוז שהתנה עמה באלול הרי זו מקודשת מאלול. לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי של ראשון הרי זו מקודשת לשני. וכן הדין בגיטין ובממונות בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה.
- טז** בד"א בשהיה שם תנאי ולא אמר מעכשיו. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינר זה אם אתן לך מאתים זוז ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז הרי זו מקודשת למפרע משעת הקידושיה אע"פ שלא נעשה תנאו אלא לאחר זמן מרובה. לפיכך אם קידשה השני קודם שיעשה התנאי אינה מקודשת. וכן הדין בגיטין ובממון.
- יז** כל האומר מעכשיו לא יצטרך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי על המעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים. אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. ואם התנה בדבר שא"א לקיימו הרי זה כמפליג בדברים ואין שם תנאי. וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו ואינו צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה.
- יח** כיצד האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי תנאו קיים ונתקדשה או נתגרשה וזכתה זו בחצר והם יתנו המאתים זוז. ואם לא נתנו לא תהיה זו מקודשת ולא מגורשת ולא תזכה זו בחצר. ואע"פ שלא כפל תנאו ואע"פ שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקידושיה או הגט בידה והחזיקה זו בחצר ואח"כ השלים תנאו. שהרי כשיתקיים התנאי תזכה זו בחצר ותתקדש זו ותתגרש משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאילו לא היה שם תנאי כלל.

רמב"ם

- א** האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת. על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת. לא מיחה או שמת הרי זו מקודשת. מת הבן ואחר כך שמע האב מלמדין האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהו קידושין ולא תפול לפני יבם.
- ב** האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר אם יש שם עדים שיש לו הרי זו מקודשת. ואם אין לו הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו והוא אומר אין לי כדי לקלקלה.
- ג** הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר במקום פלוני. אם יש לו באותו מקום הרי זו מקודשת. ואם אין לו באותו מקום שאומר הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה.
- ד** הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאראך מאתים זוז או בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה. הראה הזוזים ביד אחרים או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים אינה מקודשת עד שיראנה משלו. לקח המעות בהלואה או בשותפות או ששכר השדה או לקחה באריסות והראה אינה מקודשת עד שיראנה משלו. שמשמע שאראך משל עצמי דבר זה שאמרתי לך.
- ה** היה לו בית כור עפר והיה בו נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים. אם היו הנקעים מלאים מים הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו מפני שאינן ראויין לזריעה ואם אינן מלאים מים נמדדין עמו מפני שהן ראויין לזריעה.
- ו** האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאין עליך נדרים ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין אינה מקודשת. נמצא עליה נדר חוץ מאלו אף ע"פ שהוא אומר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ואם אמר לה על מנת שאין עליך כל נדר אפילו נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין אינה מקודשת.
- ז** הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאין בך מומין ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים אינה מקודשת. נמצא בה מום אחר חוץ מאותן המומין אף ע"פ שאמר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ומה הן המומין הפוסלין בנשים כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. ובהלכות ביאת מקדש יתבארו כל מומין של כהנים. ויותר עליהן בנשים. ריח רע. וזיעה. וריח הפה. וקול עבה. ודדין גסין מחברותיה טפח. וטפח בין דד לדד. ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת. ושומא שעל הפדחת. אפילו היתה קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה ואף ע"פ שאין בה שיער. וזו היא השומא שיתרה אשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שיער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיסר אעפ"י שאין בה שיער הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים.
- ח** המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים או נמצא עליה אחד משלשה נדרים הרי זו מקודשת מספק. קידשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירו לה הרי זו מקודשת.
- ט** קידשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת. אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים ושאינו מומין והיו עליו נדרים והיו בו מומין והלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפאו הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זאת.
- י** האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאתן ליך מאתים זוז מיכן ועד שלשים יום אם נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת ואם עברו שלשים יום ולא נתן לה אינה מקודשת. הרי את מקודשת לי בזוזים אלו לאחר שלשים יום. אע"פ שנתאכלו המעות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום. ואם חזר בו בתוך השלשים או חזרה היא אינה מקודשת.
- יא** בא שני וקידשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני לעולם. לפי שבשעה שקידשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קידושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין הקידושין תופסין בה.
- יב** האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום בדינר זה ובא אחר וקידשה בתוך השלשים יום הרי זו מקודשת מספק לשניהם. לפיכך שניהם נותנין גט בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום. ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום. ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים. אפילו הן מאה על הסדר הזה קידושי כולן תופסין בה וצריכה גט מכל אחד ואחד מפני שהיא ספק מקודשת לכולן.

רמב"ם

- יג** האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני כלומר שלא תיאסר עליו אלא תהיה אשת איש על כל העולם ולפלוני כפנויה הרי זו מקודשת מספק. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתהיי מותרת לפלוני הרי זו מקודשת ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה בדבר שא"א לקיימו.
- יד** הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת. וכשיגרש אותה תהיה תקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה מן קידושי פרוטה שנייה. אבל אם אמר לאשה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שאתגייר. לאחר שתתגיירי. לאחר שאשתחרר. לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך. לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת לפי שאינו יכול עתה לקדשה.
- טו** האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ לך יבמיך הרי זו מקודשת הואיל ואילו קידשה עתה היו קידושיך תופסין בה מספק.
- טז** האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי בזה לא אמר כלום. ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הרי זו מקודשת. ויראה לי שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שתלד ע"י אביה כדי שיכניס אותה בקידושיך שאין בהן דופי.
- יז** האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרין ונתן לה אפילו דינר אחד הרי זו מקודשת משלקחה הדינר והוא שישלים לה השאר. שזה כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה דינרים שהיא מקודשת לו מעכשיו. בד"א כשאמר לה במאה דינרים סתם אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו והתחיל למנות לתוך ידה אינה מקודשת עד שישלים [לה מאה] ואפילו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר או נמצא מהן דינר נחשת אינה מקודשת. נמצא בהם דינר רע אם יכולה להוציאו על ידי הדחק יחליפנו ואם לאו אינה מקודשת.
- יח** אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים דינרים והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאוה להן אם היו שוין חמשים הרי זו מקודשת משעת לקיחה. ואינן צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה הרי זו מקודשת משעה ראשונה. ואם אינן שוין אינה מקודשת.
- יט** איש ואשה שהיו עסוקין בדברי אירוסין הוא אומר במאה דינרים אקדש אותך והיא אומרת איני מתקדשת לך אלא במאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ואחר כך תבעו זה את זה וקדשו סתם. אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש.
- כ** העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה על תנאי אינה מקודשת. וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי והלך וקדשה סתם או על תנאי אחר או ששינה את התנאי אינה מקודשת.
- כא** אמר לו קדשה לי במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אינה מקודשת. קדשה לי והרי היא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום הוא לו. וכן היא שאמרה לשלוחה קבל לי קידושי במקום פלוני וקבלם לה במקום אחר אינה מקודשת. הרי הבעל במקום פלוני וקבל לה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום היא לו.
- כב** המקדש את האשה וחזרו בו מיד הוא או היא אף ע"פ שחזרו בתוך כדי דיבור אין חזרתה כלום והרי היא מקודשת.
- כג** המקדש על תנאי וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אף ע"פ שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם. וכן אם היה התנאי מן האשה וביטלה אותו (אח"כ) בינה ובינו בטל התנאי. לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס. וכן המקדש בפחות משהו פרוטה או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים צריכה גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן הקידושין הפסולין חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

הלכה פרק ח

רמב"ם

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש. של דבש ונמצא של יין. בדינר זה של כסף ונמצא של זהב. של זהב ונמצא של כסף. על מנת שאני כהן ונמצא לוי. לוי ונמצא כהן. נתין ונמצא ממזר. ממזר ונמצא נתין. בן עיר ונמצא בן כרך. בן כרך ונמצא בן עיר. על מנת שאני עני ונמצא עשיר. עשיר ונמצא עני. על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק. רחוק ונמצא קרוב. על מנת שיש לי שפחה או בת גודלת או אופה ואין לו. על מנת שאין לו ויש לו. על מנת שיש לי אשה ובנים ואין לו. על מנת שאין לי ויש לו. בכל אלו וכל הדומה להן אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו.

ב ובכולם אף ע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ שהטעני ואין הדבר כמו שאמר. וכן אם אמר הוא בלבי היה לקדשה אע"פ שהטענתי אינה מקודשת לפי שהדברים שבלב אינם דברים.

ג הרי את מקודשת לי על מנת שאני בסם ונמצא בסם ובורסי. על מנת שאני בן עיר ונמצא בן עיר וכן כרך. על מנת ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון הרי זה מקודשת. אבל אם אמר לה על מנת שאין שמי אלא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון. שאיני אלא בסם ונמצא בסם ובורסי. שאיני אלא בן עיר ונמצא בן כרך וכן עיר אינה מקודשת.

ד האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני ידוע לקרות. צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר. ואם אמר לה על מנת שאני קורא צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה. על מנת שאני יודע לשנות צריך להיות יודע לקרות המשנה. ואם אמר על מנת שאני תנאה צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וסיפרי ותוספתא של ר' חייא.

ה על מנת שאני תלמיד אין אומדין כבן עזאי ובן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומר ואפילו בהלכות החג שמלמדין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. על מנת שאני חכם אין אומדין כר"ע וחביריו אלא כל ששואלין אותו בכל מקום דבר חכמה ואומר. על מנת שאני גבור אין אומדין כאבנר בן נר וכיוצא אלא כל שחביריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. על מנת שאני עשיר אין אומדין [כר' אלעזר בן חרסום] וכרבי אלעזר בן עזריה אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עושרו. על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור הרי זה מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבו. על מנת שאני רשע אפילו צדיק גמור הרי זה מקודשת מספק שמא הרהר בעכו"ם בלבו שעון עכו"ם גדול הוא ומשיהרהר לעבוד בלבו נעשה רשע שנאמר פן יפתה לבבכם. וכתוב למען תפוש את בית ישראל בלבם.

ו המקדש את האשה ואמר הייתי סבור שהיא כהנת והרי היא לוייה. לוייה והרי היא כהנת. ענייה והרי היא עשירה. עשירה והרי היא ענייה. הרי זה מקודשת מפני שלא הטעתו. וכן היא שאמרה סבורה הייתי שהוא כהן והרי הוא לוי. לוי והרי הוא כהן. עשיר והרי הוא עני. עני והרי הוא עשיר. הרי זה מקודשת מפני שלא הטעה אותה.

הלכה פרק ט

א המקדש שתי נשים שאסור לישא שתיהן משום ערוה כאחת אינן מקודשות. כיצד כגון שקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת אין אחת מהן מקודשת.

ב קידש נשים רבות כאחת ואמר הרי כולכם מקודשות לי והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן אין אחת מכולן מקודשת. ואם אמר להן הראויה מכם לי לביאה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן הרי כולכם מקודשות לי והיתה בהן שפחה או עכו"ם או אשה אחת ערוה כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן אין אחת מכולם מקודשת. ואם אמר הראויה מכם לי לביאה תהיה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאותה אשה שאין קידושין תופסין בה.

ג אמר לשתי אחיות הרי אחת מכם מקודשת לי בזה ונתן להן פרוטה או שקבלתה אחת על יד חבירתה. וכן האומר לאב אחת מבנותיך מקודשת לי וקיבל האב קידושיה כולן צריכות גט ממנו. ואסור לו לבוא על אחת מהן מפני שהקידושין תופסין בהן אע"פ שא"א לבוא על אחת מהן.

ד העושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך וקידשה לו וקידש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה ואין ידוע אי זו מהן נתקדשה ראשונה שתיהן צריכות גט ואסורות עליו. וכן אשה שעשתה שליח לקדשה והלך וקידשה והלכה וקידשה היא עצמה לאחר ואין ידוע אי זו מהן קודם שניהן. נותנין לה גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס.

ה בד"א ברחוקין אבל (בקרובים) אם קידשה השליח לאב וקידשה היא עצמה לבן או לאח וכיוצא בהן שניהם נותנין גט והיא אסורה לשניהם.

רמב"ם

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש אם לא קידש לו אשה הרי זה בחזקת שקידש שחזקת שליח לעשות שליחותו. והואיל ואין ידוע אי זו אשה קידש לו הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה. כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן. שאם תאמר ישא זו שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה הוא שליח אע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח ה"ז מותר בה. ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה. מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות.

מי שהיו לו ה' בנים ועשו כולן שליח את אביהם לקדש להם אשה. ואמר אבי הבנים לאיש שיש לו ה' בנות אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני וקיבל האב הקידושין. כל אחת מהן צריכה חמשה גיטין מכל האחין. הואיל וכולן נתנו רשות לאב לקדש להן אשה. מת אחד מהם כל אחת מהן צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם.

האב שהיתה לו בת קטנה או נערה שהיא ברשותו ובת בוגרת ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה וקידש בתו סתם לאחד. אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר בתי הבוגרת שעשת אותי שליח. לפיכך אין הבוגרת מקודשת (ואחותה מקודשת).

מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים וכולן ברשותו וקידש אחת מהן ובשעת הקידושין אמר לבעל קידשתי לך את בתי הגדולה. אף ע"פ שיש לו מר שמא גדולה שבגדולות קידש לו או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות. הרי כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות שהיא לבדה המקודשת. וכן אם קידש בתו הקטנה אף ע"פ שיש לו מר שמא קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות הרי כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות והיא לבדה המקודשת. שמשמע בתו הגדולה שאין בבנותיו גדולה ממנה ומשמע בתו הקטנה שאין בהן קטנה ממנה.

נאמן האב לומר על בתו קודם שתבגור שהיא מקודשת ואוסרה על הכל.

האב שאמר קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה הרי זו אסורה לעולם על כל אדם עד שיאמר האב נודע לי שלפלוני קידשתיה ותהיה צריכה ממנו גט בלבד. ואף ע"פ שנודע לו אחר שבגרה.

אמר האב איני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני הוא שקידשתיה נאמן אף לכנוס ואינו צריך קידושין אחרים.

באו שנים זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה. שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. כנסה ואחר כך בא אחר ואמר אני הוא שקידשתיה אינו נאמן ואינו אוסרה על בעלה.

האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני הוא שקידשתיך נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו. אבל אינו נאמן לכנוס שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו כדי להתירה.

האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתיך הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. קידשתי והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. קידשתיך והיא אומרת לא קידשתיך הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. ומותר בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. קידשתי את בתך והיא אומרת לא קידשתי אלא אותי הוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרוביו.

וכל אלו שטוענין הקידושין בשטען הטוען שהיו שם קידושין בפני עדים והלכו למדינה אחרת או מתו. אבל אם הודו שהיו הקידושין בלא עדים אין כאן קידושין כמו שביארנו. וכ"מ שתאמר אשה לאיש קידשתי והוא אומר לא קידשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם שאין לו בזה הפסד. ואם נתן לה גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה.

העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח. ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע.

העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה השליח אומר לעצמי קידשתיה והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי. אם לא עשה השליח בעדים הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. והאשה אסורה בקרובי המשלח והמשלח מותר בקרובותיה. ואם הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לראשון.

רמב"ם

- יט** אמרה איני יודעת למי נתקדשתי אם לשולח או לשלוחו. אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני. ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס.
- כ** האשה שעשתה שליח לקדשה והלך וקידשה ובעת הליכתו ביטלה השליחות וחזרה בה ואין ידוע אם קודם שקיבל לה הקידושין חזרה או אחר הקידושין הרי זו מקודשת מספק. וכן האיש שעשה שליח וחזר בו.
- כא** המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע אי זו מהן קידש וכל אחת ואחת אומרת אותי קידש אסור בקרובות כולן. ונותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה אחת ביניהן ומסתלק. ואם קידש בביאה קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שכתובה שכתב לאחת מהן אבדה וכל אחת ואחת אומרת אני היא שקידשתני וכתבת לי כתובה ואבדה כתובתי.
- כב** האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני הרי זו בחזקת מקודשת אע"פ שאין שם ראייה ברורה. וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שתוחזק זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו שנים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית היום. שמעו אותן אומרות פלונית נתקדש היום אין חוששין לה שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה עד שישמעו שנתקדשה. וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו הרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת.
- כג** בד"א שלא היתה שם אמתלא אבל אם היתה שם אמתלא ושמעו האמתלא כשמעו שנתקדשה לא הוחזקה מקודשת. כיצד היא האמתלא פלונית נתקדשה על תנאי או קידושי ספק לא הוחזקה. אלא שואלין אותה וסומכין על דבריה הואיל ואין שם ראייה ברורה ולא קול חזק.
- כד** יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלא. אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ולא תוחזק מקודשת. ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא.
- כה** מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של פלוני ולאחר זמן שאלו לאביו ואמר על תנאי כך נתקדשה לו ולא נתקיים התנאי ולא סמכו חכמים על דבריו אלא אמרו הרי זו ספק מקודשת וכאילו אין שם אמתלא.
- כו** יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא שני וקידשה בפנינו בודקין על קידושי ראשון שהן בקול. אם באו עדים בראיה ברורה שהיא מקודשת לראשון אין קידושי שני כלום. ואם לאו מגרש ראשון שקידושו בקול ונושא השני שקידושו ודאי. ואם גירש השני לא יכנס הראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר.
- כז** יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ויצא קול אחר כמותו שהיא מקודשת לאחר. אחד כותב גט ואחד כונס בין ראשון בין אחרון.
- כח** מקום שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתארס ובאו עדים שראו סבלונות שהובלו לה חוששין לה שמא נתקדשה וצריכה גט מספק אע"פ"י [ח] שרוב אנשי העיר אין משלחין סבלונות אלא קודם האירוסין. ומקום שנהגו כולן לשלוח סבלונות בתחלה ואח"כ מקדשין וראו סבלונות אין חוששין לה.
- כט** הוחזק שטר כתובתה. אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין חוששין לה. ואף ע"פ שאין שם סופר אין אומרין שמא מפני הסופר שמצא הקדים וכתב. ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה קודם הקידושין אין חוששין לה.
- ל** שנים אומרין ראינוה שנתקדשה ביום פלוני ושנים אומרין לא ראינוה אע"פ שכולם שכנים בחצר אחת הרי זו מקודשת שאין [טענת] לא ראינוה ראייה שדרך העם לקדש בצנעה.
- לא** אמר עד אחד מקודשת היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת. אחד אומר מקודשת ואחד אומר אינה מקודשת לא תנשא ואם נישאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי. אמרה מקודשת אני ולאחר זמן עמדה וקידשה עצמה אם נתנה אמתלא לדבריה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקודשת וראינו בדבריה ממש הרי זו מותרת לשני. ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בהן ממש הרי זו אסורה וקידושי שני קידושי ספק. לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. וכן האשה שבאת ואמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא לדבריה ויש בדבריה ממש הרי זו נאמנת.

רמב"ם

א הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה. והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות. ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו. וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום. והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר.

ב כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לבא עליה בכל עת שירצה והרי היא אשתו גמורה לכל דבר. ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה. אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין.

ג וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין והן שש ברכות ואלו הן. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר האדם. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה יי יוצר האדם. שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה יי משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצריך בגן עדן מקדם בא"י משמח חתן וכלה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה וחדוה אהבה אחוה שלום וריעות מהרה יי אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה מנגינתם ברוך אתה יי משמח חתן עם הכלה.

ד ואם יהיה שם יין מביא כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולן על הכוס ונמצא מברך שבע ברכות. ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם היין ומברך על ההדס אחר היין ואח"כ מברך השש.

ה ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין.

ו המארס את האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתיחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה הנישואין אלא כניסה לחופה. אירס וכנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים. ולא תנשא נדה עד שתטהר. ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך.

ז וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב לה. אם היתה בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים דינרים ואם בעולה אין כותבין לה פחות ממאה דינרים. וזה הוא הנקרא עיקר כתובה. ואם רצה להוסיף לה אפילו ככר זהב מוסיף. ודין התוספת ודין העיקר אחד הוא לרוב הדברים. לפיכך כל מקום שנאמר בו כתובה סתם הוא העיקר והתוספת כאחד [ו]. וחכמים הם שתיקנו כתובה לאשה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה.

ח דינרים אלו לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הימים שהיה שבעה חלקים נחשת ואחד כסף עד שיהיה בסלע חצי זוז כסף. ונמצא מאתים דינרים של בתולה חמשה ועשרים זוזין של כסף טהור ומאה דינרים של בעולה שנים עשר זוזים ומחצה. ומשקל כל זוז שש ותשעים שעורות כמו שביארנו בתחלת עירובין. והדינר הוא הנקרא זוז בכל מקום בין שיהיה מן הכסף הטהור בין שיהיה ממטבע אותן הימים.

ט אין פוחתין לבתולה ממאתים ולבעולה ממאה. וכל הפוחת בעילתו בעילת זנות. אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה מאה או מאתים ה"ז מותר. וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה הרי זה מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב.

י הכונס את האשה ולא כתב לה כתובה. או שכתב ואבד שטר הכתובה. או שמחלה כתובתה לבעלה. או שמכרה לו כתובתה. חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רצה לקיימה. לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. אבל המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת. שלא תקנו כתובה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ואם הוציא זה משלם כתובתה ללוקח כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה.

יא המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתובה עושה נישואין. ואם מת או גרשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא כנסה. אבל אם ארס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גרשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר שלא תיקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא או עד שיכתוב. והמארס את בתו וכתב לה כתובה ומת או גרשה כשהיתה נערה כתובתה לאביה כמו שביארנו [למעלה בפ"ג].

יב וכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים. אינו עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח. בין שהיה בחור בין שהיה אלמון. ואם היתה בעולה אין פחות מג' ימים. שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבעולה ג' ימים בין בחור בין אלמון.

רמב"ם

- יג** יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת. אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה. עם בתולה ז'. עם בעולה ג'. ואין מערבין שמחה בשמחה.
- יד** מותר לארס בכל יום חול אפילו בט' באב בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאים נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה. ואצ"ל שאסור לישא אשה בשבת. ואפילו בחולו של מועד אין נושאים נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת. ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין ג' ימים קודם הנישואין.
- טו** מקום שאין ב"ד יושבין בו אלא בב' ובה' בלבד בתולה נישאת ביום ד' שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד. ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בה' כדי שיהיה שמח עמה ה' וע"ש ושבת ויוצא למלאכתו ביום ראשון.
- טז** המארס את בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין. בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תינשא עד שתגדיל ותעשה נערה ואם רצה לכונסה כונס. ואין ראוי לעשות כן.
- יז** אירסה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנין לה י"ב חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה ואח"כ תינשא. תבעה אחר שבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הבגר. וכן אם קידשה ביום הבגר נותנין לה י"ב חדש מיום הקידושין שהוא יום הבגר. קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה י"ב חדש בבגרותה ולאח"כ נתקדשה אין נותנין לה אלא ל' יום מיום התביעה. וכן המארס את הבעולה נותנין לה ל' יום מיום התביעה.
- יח** כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואח"כ תינשא כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבעה האשה אותו. וכמה נותנין לו כמו שנותנין לה אם י"ב חדש י"ב חדש ואם ל' יום ל' יום.
- יט** הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במזונותיה אף ע"פ שלא כנס. ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בע"ש אינו מעלה לה מזונות באותו היום מפני שאינו יכול לכנס. וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מזונות שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא. וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא.

הלכה פרק יא

- א** הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה. אם מן האירוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים. ואם מן הנישואין כתובתה מאה. שמשנשאת הרי היא כבעולה. וכן הנושא בתולה משוחררת או גורת או שבויה אם נשתחררה השפחה ונתגיירה הכותית ונפדית השבויה והן פחותות מבת ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים. ואם היו בנות ג' שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מאה.
- ב** ומפני מה תיקנו חכמים לאלו כתובה מאה ואף ע"פ שהן בתולות הואיל וחזקת הנשואה שתבעל וחזקת השפחה והכותית והשבויה שתבעל תיקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו והרי הן כבעולות לכל דבר.
- ג** מוכת עץ כתובתה מאה אפילו נשאת על מנת שהיא בתולה שלימה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מאה. קטנה מבת ג' שנים ולמטה שנבעלה אפילו בא עליה אדם גדול כתובתה מאתים סופה שתחזור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא עליה קטן מבת ט' שנים ולמטה כתובתה מאתים כאילו לא נבעלה כלל שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה פחות מזה אין ביאתו ביאה.
- ד** בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית כתובתן מאתים. אבל החרשת והשוטה לא תיקנו להן כתובה. השוטה לא תיקנו לה נישואין כלל. והחרשת אע"פ שיש לה נישואין מדבריהם לא תיקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה. וכשם שאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה. ואם כנס החרשת ונתפקחה יש לה כתובה ותנאי כתובה וכתובתה מאה.
- ה** נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה מנה כתובתן קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו.
- ו** חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליהם כלום. רצו לקיימן אחר שהבריא יש להן כתובה וכתובתן מאה. ואם בית דין הם שהשיאו החרש וכתבו לה כתובתה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין. אבל השוטה אין בית דין משיאין אותו בכל מקום. ומפני שאין תקנת חכמים עומדת בו לא תיקנו לו נישואין. וכן הקטן לא תיקנו לו חכמים נישואין הואיל וסופו לבוא לידי נישואין גמורין. ומפני מה תיקנו נישואין לקטנה ואע"פ שהיא באה לידי נישואין גמורין. כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ואין משיאין את הקטן עד שבדקין אותו ויודעים שהביא סימנין.

רמב"ם

- ז** קטן אפילו בן ט' שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתובה. ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה. וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובה מנה שע"מ כן קיימה.
- ח** כל בתולה שכתובה מאתים יש לה טענת בתולים. וכל שכתובה מאה או שלא תיקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים. והמתייחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לה טענת בתולים.
- ט** ומה היא טענת בתולים. זה שנשא אשה שחזקה שהיא בתולה וטוען ואומר לא מצאתיה בתולה. ושני סימנין הן לבתולה. האחד דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה. והשני הדוחק שימצא בה בביאה ראשונה בשעת תשיש.
- י** הנושא את הבתולה שכתובה מאתים וטען ואמר לא מצאתיה בתולה. שואלין אותה אם אמרה אמת הוא לא מצאני בתולה מפני שנפלת והכני עץ או קרקע והלכו בתולי הרי זו נאמנת ותחזור כתובה למנה. אע"פ שהוא טוען ואומר שמא איש בא עליך ואין לך כלום אין משגיחין בטענתו. ויש לו להחרים סתם שלא בא עליה איש שאין הדבר ודאי לו.
- יא** אמרה היא אמת אמר שלא מצאני בתולה ואיש בא עלי באונס אחר שנתארסתי לו. הרי זו נאמנת וכתובה מאתים כמו שהיתה. ואם טען ואמר שמא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות או אחר שארסתיך נבעלת ברצונך. הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחייבני ממון שאיני חייב בו.
- יב** טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין בתולה אני בודקין אותה או חוזר ובוועל בפני עדים. אמרה בא עלי ובתולה מצאני ככל הבתולות ושקר הוא טוען. שואלין אותו ואומרין לו מה היה הדבר עד שאמרת שאינה בתולה. אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחתה שמא אין להם דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אם נמצאו כולן כן הרי זו בחזקה. לא נמצאו בנות משפחתה כן בודקין אותה שמא חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים או שהיתה מתענת ברעב. מרטיבין אותה ומאכילין אותה ומשקיין אותה עד שתבריא ותבעל שנית ונראה אם תוציא דם אם לאו. ואם אין שם חולי ולא רעב ולא כיוצא בו הרי זו טענת בתולים. ואע"פ שמצא דוחק בעת תשיש הואיל ולא יצא דם אין כאן בתולים. שכל בתולה יש לה דם בין קטנה בין גדולה בין נערה בין בוגרת אלא מפני החולי כמו שביארנו. ואם אמר מפני שלא מצאתי דוחק אלא פתח פתוח מצאתי שואלין על שנותיה שמא בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להן דוחק שמרגישין בו הרבה שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה עדיין ואומרין לו שמא הטייתה או בעלתה בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק. אם אמר לא כי אלא ודאי פתח פתוח היה הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין נערה בין בריאה בין חולה שכל נערה בתולה פתחה סתום הוא. ואף ע"פ שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים.
- יג** יש גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך הגמרא מראה דבר זה וטעות היה בנוסחאות שלהם. וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים ומצאתי שהדבר כמו שביארנו שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד.
- יד** חכמים הם שתיקנו עיקר כתובה לאשה והם התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו נאמן ועליה להביא ראיה לא על האיש. שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והופך שמחתו אבל.
- טו** ועד מתי יש לו לטעון טענת בתולים. אם נסתרה מיד. ואם לא נסתרה אפילו לאחר שלשים יום.
- טז** הורו כל הגאונים שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן אם הכחישו אשתו להפסידה. עיקר הכתובה אבל התוספת יש לה. אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודה לו שהיא בעולה קודם שתתארס והטעתו. לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עיקר כתובה שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה שקר.
- יז** הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עיקר הכתובה חוזר וכותב לה מאה. לפי שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כמו שביארנו.
- הלכה פרק יב**
- א** כשנושא אדם אשה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בארבעה דברים.

רמב"ם

- ב** והעשרה שלשה מהן מן התורה ואלו הן. שארה. כסותה. ועונתה. שארה אלו מזונותיה. כסותה כמשמעו. עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי בית דין הם. האחד מהם עיקר כתובה. והשאר הם הנקראים תנאי כתובה ואלו הן. לרפאתה אם חלתה. ולפדותה אם נשבת. לקוברתה אם מתה. ולהיות נזונת מן נכסיו. ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה. ולהיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה. ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם.
- ג** והארבעה שזוכה בהן כולם מדברי סופרים ואלו הן. להיות מעשה ידיה שלו. ולהיות מציאתה שלו. ושיהיה אוכל כל פירות נכסיה בחייה. ואם מתה בחייו יירשנה. והוא קודם לכל אדם בירושה.
- ד** ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה. ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה. וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה. לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה. אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יספקו לה מעשה ידיה במזונותיה. ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתובה.
- ה** כל הדברים האלו אף ע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה ואפילו לא כתבו כתובה אלא נשא סתם כיון שנשאה זכה בארבעה דברים שלו וזכתה האשה בעשרה דברים שלה ואינן צריכין לפרש.
- ו** התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן. או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן. וכל המתנה עליהן תנאו בטל. ואלו הן. עונתה. ועיקר כתובתה. וירושתה.
- ז** כיצד התנה עם האשה שאין לה עליו עונה תנאו בטל וחייב בעונתה. שהרי התנה על מ"ש בתורה ואינו תנאי ממון.
- ח** התנה עמה לפחות מעיקר כתובה או שכתב לה מאתים או מאה עיקר כתובה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל שכל הפוחת לבתולה ממאתים ולא למנה ממאה הרי בעילתו בעילת זנות.
- ט** התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל ואף ע"פ שירושת הבעל מדברי סופרים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. וכל תנאי שבירושה בטל ואע"פ שהוא ממון שנאמר בה לחוקת משפט. ובשאר הדברים תנאו קיים כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות. על מנת שלא יאכל פירות נכסיה וכל כיוצא בזה. תנאו קיים.
- י** כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר כדאדם שאינו לא חולה ולא גרגרן ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר. אם חטים חטים ואם שעורים שעורים. וכן אורז ודוחן או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פרפרת לאכול בה את הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן. ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת ובשר או דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.
- יא** במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו. אפילו היה ממונו ראוי לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו. ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן.
- יב** בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת.
- יג** האשה שפסקו לה מזונות והותירו המותר לבעל. היה בעלה כהן אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה מפני שטורח גדול הוא לה לשמן מדברים המטמאין ולאכלן בטהרה אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה תרומה.
- יד** כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך מאכילן עד שיגדלו כתקנת חכמים. ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו. ואם לא רצה מכריזין עליו בציבור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו. ואין כופין אותו לזונם אחר שש.
- טו** בד"א באיש שאינו אמוד ואין ידוע אם ראוי ליתן צדקה או אינו ראוי אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן ממנו צדקה המספקת להן מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין אותן עד שיגדלו.

רמב"ם

- טז** מי שהלך למדינה אחרת ובאה אשתו לב"ד לתבוע מזונות. שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה בהן מזונות שחזקה שאין אדם מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקין לה מזונות. ואם היו לו נכסים ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה. ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה אם מצאה שעשתה הרי אלו שלו. וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן.
- יז** וכשם שב"ד מוכרין למזון האשה שהלך בעלה כך מוכרין למזון בניו ובנותיו כשהן בני שש שנים או פחות. אבל יתר על שש אינן זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אע"פ שהוא אמוד. וכן מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרים זנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות ומפרנסין אותן.
- יח** יש מן הגאונים שהורה שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה עד שיהא שטר כתובה יוצא מתחת ידה. ואם לא תוציא שטר כתובה אין לה מזונות שמא נטלה כתובתה מבעלה או מחלה לו כתובתה שאין לה מזונות כמו שיתבאר. ויש מי שהורה שפוסקין לה מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה ואין מצריכין אותה להביא כתובה. ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה הואיל ויש לה מזונות מן התורה. אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד שתביא כתובה. מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים ועוד שניזונת מנכסי יורשים ולעולם טוענין ליורש.
- יט** הלך בעלה ולותה ואכלה כשיבוא חייב לשלם. עמד אחד מדעת עצמו זונה משלו אם יבוא הבעל אינו חייב לשלם לו והרי זה איבד את מעותיו מפני שלא צוהו לזונה והיא לא לותה ממנו.
- כ** הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך טלי מעשה ידיך במזונותיך אין לה מזונות שאילו לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה היה לה לתובעו או לומר לו אין מעשה ידי מספיקין לי.
- כא** הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דין ונתנו לה. או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה. לא תבעה ולא מכרה אלא שהתה עד שבא הוא ואמר הנחתי והיא אומרת לא הנחת אלא לוייתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסט שהניח לה ונפטר ושאר החוב עליה.
- כב** מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותיך הנחתי נשבעת שבועת היסט שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום.
- כג** המדיר את אשתו מליהנות לו בין שפירש עד זמן פלוני בין שלא פירש אלא סתם ממתנין לו שלשים יום. אם תמו ימי נדרו או שלא תמו והתיר נדרו הרי זה מוטב ואם לאו יוציא ויתן כתובה. ובאותן הל' יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחבריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל.
- כד** המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות ממתנין לו עד ל' יום יתר על כן יוציא ויתן כתובה. אפילו הדירה שלא תאכל מאכל רע אפילו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה יוציא אחר ל' יום ויתן כתובה. נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות וקיים לה הוא את נדרה או נדרה בניזיר ולא הפר לה. אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות או תהיה נזירה תשב. ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו.
- הלכה פרק יג**
- א** כמה הכסות שהוא חייב ליתן לה. בגדים של ג' זוז משנה לשנה ממטבע אותן הימים שנמצאו הג' ששה דינרין ורביע דינר כסף. ונתנין לה חדשים בימות הגשמים ולובשת בלאותיהן בימות החמה. והשחקים והם מותר הכסות הרי הן שלה כדי שתתכסה בהם בימי נדתה. ונותנין לה חגורה למתניה וכפה לראשה ומנעל ממועד למועד.
- ב** בד"א באותן הימים ובארץ ישראל אבל בשאר זמנים ושאר המקומות אין הדמים עיקר. יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביוקר הרבה או בזול הרבה. אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה.
- ג** ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה כלי בית ומדור שיושבת בו. ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ או מחצלת לישב עליה. וכלי אכילה ושתייה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור ששוכר לה בית של ד' אמות על ד' אמות ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בה. ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו.

רמב"ם

- ד** וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטים כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה ופוך ושרק וכיוצא בה כדי שלא תתגנה עליו.
- ה** בד"א בעניי שבישראל אבל בעשירי הכל לפי עשרו. ואפילו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב כופין אותו ונותן. וכן המדור לפי עשרו והתכשיט וכלי הבית הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו ליתן לה אפילו כעניי שבישראל כופין אותו להוציא ותהיה הכתובה עליו חוב עד שיעשיר.
- ו** ולא האשה בלבד אלא בניו ובנותיו הקטנים בני שש או פחות חייב ליתן להם כסות המספקת להם וכלי תשמיש ומדור לשכון בו. ואינו נותן להם לפי עשרו אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור. וכל שב"ד מוכרין למזונותיו כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו.
- ז** האשה שהלך בעלה ופסקו לה ב"ד מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור אין פוסקין לה תכשיט שהרי אין לה בעל שתתקשט לו. אבל מי שנשתטה בעלה או שנתחרש פוסקין לה תכשיט. ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתת דין אחד לכל.
- ח** המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין. בעניות שנה אחת יקיים יתר על כן או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה. ובעשירות ל' יום יקיים יתר על כן יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.
- ט** הדירה שלא תלך למרחץ. בכרכים שבת אחת בכפרים שתי שבתות. שלא תנעול מנעל. בכפרים ג' ימים ובכרכים מעת לעת. יתר על זה יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.
- י** הדירה שלא תשאל ולא תשאל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאול אותן ולהשאילן כגון נפה וכברה רחים ותנור וכיוצא בהם. יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכונתה. וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם ושלא תארוג בגדים נאים לבנים במקום שדרך לארוג אותם לבנים תצא בלא כתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכונתו שהוא כילי.
- יא** מקום שדרך שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה בלבד עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית נותן לה בכלל הכסות רדיד הפחות מכל הרדידין. ואם היה עשיר נותן לה לפי עשרו כדי שתצא בו לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה. לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו ולבית האבל ולבית המשתה לגמול חסד לרעותיה או לקרובותיה כדי שיבואו הם לה. שאינה בבית הסוהר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות. ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא יניחה לצאת אלא פעם אחת בחודש או כמה פעמים בחודש לפי הצורך. שאין יופי לאשה אלא לישוב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה.
- יב** המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד ממתנין לו שנים יוציא ויתן כתובה. ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד ממתנין לו שנים יוציא ויתן כתובה.
- יג** המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה. או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה שזה כמי שאסרה בבית הסוהר ונעל בפניה. ואם היה טוען מפני בני אדם פרוצים שיש באותו בית האבל או בבית המשתה והוחזקו שם פרוצים שומעין לו.
- יד** האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך שומעין לו ותהיה היא הולכת להם כשיארע להם דבר. ותלך לבית אביה פעם בחודש ובכל רגל ורגל. ולא יכנסו הם לה אלא אם אירע לה דבר כגון חולי או לידה. שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו. וכן היא שאמרה אין רצוני שיכנסו אצלי אמך ואחיותיך ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת מפני שמריעין לי ומצירין לי שומעין לה. שאין כופין את האדם שישבו אחרים עמו ברשותו.
- טו** האיש שאמר איני דר במדור זה מפני שבני אדם רעים או פרוצים או עכ"ם בשכונתי ואני מתירא מהם שומעים לו. ואע"פ שלא הוחזקו בפריצות שכך צוו חכמים הרחק משכן רע. ואפילו היה המדור שלה מוציאין אותה ממנו ושוכן בין בני אדם כשרים. וכך היא שאמרה כן אעפ"י שהוא אומר אני איני מקפיד עליהם שומעין לה מפני שהיא אומרת אין רצוני שיצא עלי שום רע בשכנות אלו.
- טז** כל הישוב ארצות ארצות הוא. כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן וארץ כוש וארץ שנער וכיוצא בהן. וכל ארץ וארץ ממדינות וכפרים. וערי ישראל לענין נישואין ג' ארצות היו יהודה ועבר הירדן והגליל.

רמב"ם

יז איש שהיה מארץ מן הארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה שע"מ כן נשאה אף ע"פ שלא פירש. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות והיא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת. אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ולא מכפר למדינה שיש דברים ששייבת המדינה טובה להם ויש דברים ששייבת הכפרים טובה להם.

יח וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע ליפה. מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה. וכן לא יוציאה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם. ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל.

יט בד"א מחוצה לארץ לח"ל או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם מעלין. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע לנוה היפה [ואפילו ממקום] שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל.

כ אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה. אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים. שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם. הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם.

הלכה פרק יד

א עונה האמורה בתורה. לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו. כיצד בני אדם הבריאים והרכים והענוגים שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן עונתן בכל לילה. הפועלין כגון החייטין והאורגין והבונים וכיוצא בהן. אם היתה מלאכתן בעיר עונתן פעמים בשבת. ואם היתה מלאכתן בעיר אחרת עונתן פעם אחת בשבת. החמרים פעם אחת בשבת. והגמלים אחת לשלשים יום. והמלחין אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים עונתן פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת.

ב יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. וכן יש לה למונעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה. כגון חמר שביקש להעשות גמל או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לת"ת שלא ברשות נשותיהן שתיים ושלש שנים. וכן רך וענוג שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב.

ג נושא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבית אחת בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה לעכב. והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכופף אותן לשכון בחצר אחת. אלא כל אחת ואחת לעצמה.

ד וכמה היא עונתן לפי מנין. כיצד פועל שהיו לו שתי נשים יש לזו עונה אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת. היו לו ד' נשים נמצא עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים אף ע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש.

ה המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש הרי זה יוציא ויתן כתובה שאין זו יכולה להעזיז פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה פועלת בעת תשמיש שלא תתעבר. או שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא כשטות הרי זה יוציא ויתן כתובה.

ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה שבת אחת ממתינין לו יתר על כן יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו. אפילו היה מלח שעונתו לששה חדשים שכיון שנדר הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה אם אמר לה תשמישי אסור עליך או שנשבע שלא ישמש מטתו לא נדר כלום. ואם נשבע נשבע לשוא מפני שהוא משועבד לה. אמר לה הנאת תשמישך אסורה עלי הרי זה נדר ואסור לשמש שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו.

ז אסור לאדם למנוע אשתו מעונתה ואם עבר ומנע כדי לצערה עבר בלא תעשה שבתורה שנאמר שארה כסותה ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים שמא יבריא שאין לך עונה גדולה מזו. ואח"כ או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.

רמב"ם

- ח** האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוא לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותו. ואינה נוטלת בשל בעל כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת לו וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא.
- ט** ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך או מפני שקללני או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא בדברים אלו. שולחים לה מבית דין ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת אותה. ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו ואומרים פלונית מרדה על בעלה.
- י** ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שנייה ואומרים לה אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתך. אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל. ואין נותנין לה גט עד "ב חדש ואין לה מזונות כל "ב חדש. ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה.
- יא** כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו. ואפילו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת.
- יב** וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו כסדר הזה עושין לה.
- יג** המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר "ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן קיימים אם תפסה אין מוציאים מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאים מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקיבל הבעל אחריותו עליו אינו משלם לה כלום. זה הוא דין הגמרא במורדת.
- יד** ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות במורדת. ולא פשטו אותן המנהגות ברוב ישראל ורבים וגדולים חולקין עליהם ברוב המקומות וכדין הגמרא ראוי לתפוס ולדון.
- טו** המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אותה אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפין לה על כתובתה משקל שש ושלשים שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישב. ואף על פי שכתובתה הולכת ונוספת הרי הוא עובר בלא תעשה שנאמר לא יגרע. שאם שנאה ישלחה אבל לענות אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה.
- טז** איש ואשתו שבאו לבית דין הוא אומר זו מורדת מתשמיש והיא אומרת לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו. וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה. מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין. ואחר כך אם לא הודו אומרים להם התיחדו בפני עדים. נתיחדו ועדיין הם טוענין מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין. אבל לבעול בפני בני אדם א"א לפי שאסור לבעול בפני כל בריה.
- יז** האשה שחלתה חייב לרפאות אותה עד שתבריא. ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה ואמר לה הרי כתובתך מונחת או רפאי עצמך מכתובתך או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ.
- יח** נשבת חייב לפדותה. ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פודה אותה ומחזירה לבית אביה. אפילו היה בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירה למדינתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה. היה בעלה ישראל שהשבויה מותרת לו מחזירה לו לאשה כמו שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה.
- יט** אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה אלא כמה שהיא שוה כשאר השבויות. היו דמיה יותר על כדי כתובתה ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה אין שומעין לו אלא כופין אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה עד עשרה בכתובתה ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה. בד"א בפעם ראשונה אבל אם פדאה ונשבת פעם שנייה ורצה לגרשה הרי זה מגרשה ונותן כתובה והיא תפדה את עצמה.
- כ** מי שנשבת אשתו והוא במדינת הים בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה ופודין אותה כדרך שהבעל פודה.

רמב"ם

- כא** המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובה ונשבת אחר שהדירה אינו חייב לפדותה. שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובה.
- כב** האשה שהיתה אסורה על בעלה מאיסורי לאוין ונשבת אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה מפני שלא היתה אסורה מקודם ואיסור השביה הוא שגרם לה.
- כג** מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה. ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת. אם היה עשיר הכל לפי כבודו. ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה.
- כד** לא רצה לקבור את אשתו ועמד אחד מדעת עצמו וקברה מוציאין מבעלה על כרחו ונותנין לזה כדי שלא תהיה זו מושלכת לכלבים. היה במדינה אחרת כשמתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה.
- הלכה טו**
- א** האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר. בד"א בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים. מפני שהיא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו.
- ב** האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. ואימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן שבע עשרה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.
- ג** מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה בה כבן עזאי ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון. והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור.
- ד** כמה בנים יהיו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו זכר ונקבה. שנאמר זכר ונקבה בראם. היה הבן סריס או שהיתה הבת אילונית לא קיים מצוה זו.
- ה** נולדו לו ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה. בני בנים הרי הם כבנים. בד"א בשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אעפ"י שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל והם משני בניו הן באים הרי קיים מצות פריה ורביה. אבל אם היו לו בן ובת ומתו והניח אחד מהן זכר ונקבה עדיין לא קיים המצוה.
- ו** היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם הרי זה קיים מצוה זו. היו לו בנים והוא עבד ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר שהעבד אין לו יחוס.
- ז** לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה. נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה הרי זה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא רצה להוציא כופין אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר הוא אין שומעין אלא יוציא או ישא אשה הראויה לילד.
- ח** שהתה עשר שנים ולא ילדה והרי הוא יורה כחץ שכבת זרע. חזקת החולי ממנה ותצא שלא בכתובה ויש לה תוספת לא תהיה זו פחותה מאילונית שלא הכיר בה שיש לה תוספת כמו שיתבאר. ואם אינו יורה כחץ חזקת החולי ממנו בלבד ויוציא ויתן הכתובה כולה עיקר ותוספת.
- ט** הוא אומר ממנה נמנע הולדה והיא אומרת ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ נאמנת. ויש לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת בו בודאי ואחר כך יתן כתובה. ואם אמרה איני יודעת אם ממני אם ממנו אין לה עיקר כתובה כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא בטענה זו מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם לא יורה כחץ והוא אינו מרגיש.

רמב"ם

האשה שבאה לתבוע מבעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה והיא אומרת שאינו יורה כחץ שומעין לה. אע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה. וכופין אותו להוציא ויתן עיקר כתובה בלבד שלא כתב לה התוספת ע"מ שתצא לרצונה ותטול.

הלך בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה הבעל חולה או שהיתה היא חולה או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולה להן אותו זמן מן המנין.

הפילה מונה מיום שהפילה. אם הפילה וחזרה והפילה שלש פעמים הוחזקה לנפלים ושמה לא זכה להבנות ממנה ויוציא ויתן כתובה.

הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי שישהה עמה והיא אומרת לא הפלתי נאמנת שאינה מחזקת עצמה בעקרות. הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת הפלתי שלשה נאמנת שאינה מחזקת עצמה במפלת ויוציא ויתן כתובה. ובכל זה משביעה שבועת היסט שלא הפילה או שהפילה שלשה שבטענה זו יתחייב ליתן כתובה.

נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת להנשא לשני. שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה לא תנשא לשלישי. ואם נשאת לשלישי תצא שלא בכתובה אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה.

האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד או שאינו יורה כחץ יעשו הדיינים פשרה ואומרים לה ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תולדי ואח"כ תתבעי. ומגלגלין עמה בדבר זה ואין כופין אותה לישב ולא דנין אותה כדן המורדת אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה.

אף ע"פ שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח. שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם. וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור. ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

וחובה על כל איש לקנאות לאשתו. אמרו חכמים אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה. ולא יקנא לה ביותר מדאי ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא בדעתה ומתוך שיחה ושמחה.

וכן צוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה. ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה. ולא תתבע תשמיש המטה בפיה. ולא תהיה מדברת בעסק זה. ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. ותזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור.

וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז.

וכן צוו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי ויהיה עליה מורא ממנו ותעשה כל מעשיה על פיו. ויהיה בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזה דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים בזיוגן. ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח.

הלכה פרק טז

הנכסים שמכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים אע"פ שהן נכתבין בשטר הכתובה אין נקראין כתובה אלא נדוניא שמם. ואם קיבל הבעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו אם פחתה פחתה לו ואם הותירה הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל. ואם לא קיבל אחריות הנדוניא עליו אלא הרי היא ברשות האשה אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זו נקראת נכסי מלוג.

וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובה אלא נשארו לעצמה. או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה או נתנו לה במתנה הכל נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה הן. ואין נקראין כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד.

רמב"ם

- ג** כבר הודענו שחכמים תקנו כתובה לאשה ודין התוספת כדין העיקר. ולא תקנו לגבותה כל זמן שתרצה אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתובה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה. וכן התקינו שאם היו לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות ובאה האשה לגבות כתובתה ממנו שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו והיא הנקראת זיבורית.
- ד** וכן התקינו שכשתבוא לגבות כתובתה אחר מותו לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום ולא מכרה לו כתובתה ולא מחלה אותה. ושמין לה כל מה שעליה ופוחתין אותו מכתובתה. אבל אם גירשה לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה לא היא.
- ה** וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל. ואין הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה טורפת בכתובתה בשבח שהשביח הלוקח אע"פ שבעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקולי כתובה הם.
- ו** וכן מקולי כתובה שתטול האשה בכתובתה מן הפחות שבמטבעות. כיצד נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר. אם היו מעות מקום הנישואין טובים ממעות מקום הגירושין נותן לה ממעות מקום הגירושין. ואם היו מעות מקום הגירושין טובים ממעות מקום הנישואין נותן לה ממעות מקום הנישואין. בד"א בשהיה בכתובתה מעות סתם. אבל אם פירש בה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת הרי היא כדין המלוה את חבירו מטבע ידוע שנותן לו כמה שהלוהו כמו שיתבאר בהלכות הלואה.
- ז** תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין. ופשטה תקנה זו ברוב ישראל. וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן במטלטלין כבקרקע. חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו מנהג ירושתן פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין הגמרא שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע.
- ח** כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי. ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה שהרי זה תנאי שבממון ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים.
- ט** הרי שלא כתב כך בשטר הכתובה אלא נשא סתם. אם היה יודע בתקנה זו של גאונים גובה. ואם לאו או שנסתפק לנו הדבר מתישבין בדבר הרבה שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה אף ע"פ שלא נתפרשה כדין תנאי כתובה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה עד שנוציא בה ממון מן היורשים.
- י** ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין לכתובה אפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכל תחת שיעבוד הכתובה. וכל שימכור אחר הנישואין מנכסיו אע"פ שממכרו קיים ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצה יש לה לטרוף אותן בכתובתה כשיגרשנה או כשימות אם לא תמצא נכסים בני חורין. וכשתטרוף לא תטרוף אלא בשבועה בנקיטת חפץ כדין כל בעלי חובות. ותקנה זו כדי שלא תהיה כתובה קלה בעיניו.
- יא** כשמשיבועין ב"ד או היורשין את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה אין משיבועין אותה אלא חוץ לב"ד. מפני שבת דיינין היו נמנעין מלהשביעה שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה. ואם רצו היתומים להדירה נודרת להן כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואחר כך נוטלת כתובתה.
- יב** מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתשבע. ואם נשאת קודם שתשבע הרי זו נשבעת אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה. אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר לה הבעל.
- יג** ייחד לה קרקע בכתובתה בין שייחד לה בארבעת המצרים בין במצר אחד גובה את כתובתה ממנה בלא שבועה. וכן אם כתב לה מטלטלין והן עצמן קיימין נוטלת אותן בלא שבועה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים נוטלת בלא שבועה.
- יד** הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה. כיצד הוציאה שטר כתובה שיש בו אלף זו הבעל אומר נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי אלא כך וכך. ואפילו יש עליה עדים במקצת שנטלה ואפילו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה בחצי פרוטה לא תטול השאר אלא בשבועה.
- טו** אמר הבעל נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל או מקצת לא תפרע כל הכתובה אלא בשבועה.

רמב"ם

- טז** הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה. כיצד הרי שגירש את אשתו והלך לו. ב"ד יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה כתובתה והוא שיהיה במקום רחוק שיש להן טורח להודיעו. אבל אם היה במקום קרוב להודיעו שולחין לו ומודיעין אותו. ואם לא יבוא תשבע ותטול.
- יז** הפוחתת כתובתה נפרעת שלא בשבועה. כיצד הוציאה שטר כתובה באלף זוז הוא אומר נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ואין לי אלא ה' מאות זוז וזה שכתב לי אלף אמנה היתה ביני לבינו הרי זו נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף זוז כלום שהרי בטלה אותו וכאילו הודית שהוא שקר לפיכך נשבע שבועת היסת ונפטר.
- יח** כל מקום שאמרנו לא תפרע אלא בשבועה אומרים לה ב"ד השבעי וטלי. ומקום שאמרנו תפרע שלא בשבועה אומרים לבעל עמוד ותן לה ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדברך.
- יט** אמר הבעל מעצמו תשבע לי על טענתי אומדין לה השבעי וטלי ותשבע בנקיטת חפץ. התנית עמו שתגבה כתובתה שלא בשבועה או שתהא נאמנת בכל מה שתטעון גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מירשיו תשבע ואחר כך תטול.
- כ** התנית עמו שתגבה כתובתה מירשיו בלא שבועה או שתהיה נאמנת בכל מה שתטעון על ירשיו הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרוף מנכסים משועבדים לא תטרוף אלא בשבועה. ואע"פ שהאמינה הבעל שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל ירשיו אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל.
- כא** אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתובתה לעולם אפילו אחר מאה שנה. בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה כלום ואפילו עיקר כתובה ואפי' תבעה ביום מיתת בעלה. וכן הגרושה אפילו עיקר כתובה אין לה עד שתוציא שטר כתובה.
- כב** במה דברים אמורים במקום שדרכן לכתוב כתובה. אבל במקום שאין דרכן לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. אבל תוספת אין לה בכ"מ אלא בראיה ברורה.
- כג** ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין כתובה. אם היתה בבית בעלה גובה לעולם. ואם היתה בבית אביה עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבוע אחר עשרים וחמש שנה אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה. והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר נכלמתי מלתבען והן עמי בבית.
- כד** לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך מזונותיה לבית אביה ומטפל בה יש לה לתבוע כתובתה ואפילו אחר כ"ה שנה מפני שזו ששתקה ולא תבעה מפני שהיא בושה מן היורש.
- כה** היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או ירשיו אומרים בעולה נשאת ואין לה אלא מאה. אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לכתולה כגון מיני שמחה או כתרין או מלבוש ידוע או שאר דברים שאין עושין כך אלא לכתולה הרי זו נוטלת מאתים. ואם אין לה עדים בזה הרי זו נוטלת מנה. ואם היה הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר זוכר אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג התולות. וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין כתובה כמו שאמרנו.
- כו** האשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה. לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתי ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה. אבל אינו נותן לה התוספת עד שתביא ראיה שגירשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידה.
- כז** אמר לה הבעל כך היה גירשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי. מתוך שיכול לומר לא גירשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת.
- כח** הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה. אם דרך אותו מקום שלא יכתבו כתובה גובה עיקר כתובתה בגט שבידה. ואם דרכן לכתוב כתובה אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה כמו שביארנו. ונשבע הבעל שבועת היסת על טענתה ונפטר.

רמב"ם

- כט** הוציאה שתי גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות. הוציאה שתי כתובות וגט אחד אינה גובה אלא כתובה אחת. ואי זו מהן גובה אם שתיהן שוות בטלה האחרונה את הראשונה ואינה טורפת אלא מזמן האחרונה. ואם היה באחת משתיהן תוספת על חבירתה גובה באיזה מהן שתוצה ותבטל השניה.
- ל** הוציאה שתי גיטין וכתובה אחת אין לה אלא כתובה אחת. שהמגרש את אשתו והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה. הוציאה גט וכתובה אחר מיתת הבעל אם גט קודם לכתובה גובה בגט זה עיקר כתובה אם אין דרכן לכתוב כתובה וגובה כל מה שיש בכתובתה זו שהרי זכתה בה במיתתו. ואם כתובה קדמה את הגט אין לה אלא כתובה אחת שעל כתובתה הראשונה החזירה.
- לא** האשה נאמנת לומר מת בעלי כדי שתנשא כמו שיתבאר בהלכות גירושין. ומתנאי הכתובה שאם תנשא לאחר אחר מותו תטול כל מה שכתב לה בכתובתה. לפיכך אם באה לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ולא הזכירה שם כתובה בעולם מתירין אותה להנשא ומשביעין אותה ונותנין לה כתובתה. באה ואמרה מת בעלי תנו לי את כתובתי אף להנשא אין מתירין אותה שעל עסקי הכתובה באה והרי זה בחזקת שלא מת. ואין דעתה להנשא אלא ליטול כתובה מחיים בלבד. באה ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ותנו לי את כתובתי מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עסקי הנישואין באה. אבל אם באה ואמרה תנו לי את כתובתי והתירוני להנשא מתירין אותה ואין נותנין לה כתובה ואם תפשה אין מוציאין מידה.
- הלכה פרק יז**
- א** מי שהיה נשוי נשים רבות ומת. כל שנשא בתחלה קודמת ליטול כתובתה. ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה. ואין לאחרונה אלא מה ששיירה שלפניה וגם היא נשבעת ונוטלת השאר. וכן אם היה עליו שטר חוב. אם היה החוב קודם גובה בעל חוב תחילה. ואם הכתובה קדמה גובה האשה בתחלה והנשאר לבעל חוב.
- ב** בד"א כשהיתה הקרקע שבאו לגבות ממנה קנויה לו בשעת נשואים ובשעה שלוחה הוא שהדין נותן שכל הקודם בשטר תחלה זכה תחלה. אבל אם נשא נשים זו אחר זו ולוה בין קודם נישואין בין אחר נישואין ואחר שנשא ולוה קנה קרקע כולן חולקין כאחד ששיעבוד כולן כאחד בא. שבשעה שקנה היה משועבד לכל ואין כאן דין קדימה.
- ג** וכן אם היה זמן הכתובות והשטרות כולן יום אחד או שעה אחת במקום שכותבים שעות חולקין כאחד שאין שם קודם. ולעולם כל שקדם וזכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובתה אין מוציאין מידו שאין דין קדימה במטלטלין.
- ד** מי שגירש את אשתו ועליו שטר חוב ובא בעל חוב והאשה לגבות והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתובה. בעל חוב נוטל מעות והאשה נוטלת כתובתה מן הקרקע. ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי לגבות שניהם ולא היה בה דין קדימה נותנין אותו לבעל חוב. ואם נשאר לאשה כלום תטול ואם לאו תדחה מפני בעל חוב. שהרי בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא.
- ה** וכן מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני בעל חוב והוא גובה חובו תחלה.
- ו** וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן לשניהם נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה. ואם נשאר לאשה מה שתטול בכתובתה תטול ואם לאו תדחה.
- ז** היו כתובין בכתובתה נכסי צאן ברזל וטענה שאבדו או שלקחם הבעל הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה וחולקת עם בעלי חובות.

רמב"ם

מי שמת או גירש ויש לו נשים רבות ואין שם דין קדימה ואין לו כדי כל הכתובות כיצד הן חולקות. רואים אם כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיע לפחותה שבהן כדי כתובתה או פחות חולקות בשוה. ואם היה הממון יותר על זה חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן כשיעור כתובתה. וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשון. כיצד מי שהיה נשוי ארבע נשים כתובתה של ראשונה ארבע מאות ושל שנייה שלש מאות ושל שלישיית מאתים ושל רביעית מאה נמצא הכל אלף וגירש כולן או מת. אם הניח ארבע מאות או פחות חולקות בשוה וכל אחת נוטלת מאה או פחות. הניח שמונה מאות אם תחלק בין כולן בשוה נמצאת הרביעית נוטלת מאתים והרי אין בכתובתה אלא מאה אלא כיצד עושין לוקחין ארבע מאות זוז וחולקין אותן ביניהן בשוה מאה מאה נמצאת הרביעית נוטלה כדי כתובתה והלכה לה נשאר כאן ארבע מאות זוז ושלש נשים שביד כל אחת משלשתן מאה זוז אם תחלוק הארבע מאות בין שלשתן בשוה נמצא השלישית נוטלת מאתים ושלש ושליש והרי אין בכתובתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות וחולקין בין שלשתן בשוה שנמצאת השלישית שנטלה מאתים שלה והלכה לה נשאר כאן מאה ושתי נשים חולקין את המאה בשוה בין ראשונה ושנייה. נמצא ביד הראשונה מאתים וחמשים וכן ביד השנייה. ונמצא ביד השלישית מאתים וביד הרביעית מאה ועל דרך זו חולקות לעולם אפי' הן מאה.

ח

הערב לאשה בכתובתה אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם שמצוה עשה והרי לא חסרה כלום. ואם ערב של כתובת בנו הוא וקנו מידו חייב לשלם שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר ומקנה. וקבלן של כתובה חייב לשלם אע"פ שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן זה שאמר לאשה הנשואי לזה ואני נותן כתובה זו. אבל אם אמר לה הריני ערב כתובה זו. אני פורע כתובה זו. אני חייב בה. וכיוצא בזה פטור אלא א"כ היה אביו. המגרש את אשתו ידירנה הנאה ואחר כך תפרע כתובתה מן הקבלן או מאביו אם היה ערב. שמה יחזירנה ונמצאו עושין קנוניא על נכסיו של זה.

ט

וכן המקדיש נכסיו וגירש את אשתו ידירנה הנאה ואח"כ תפרע מן הפודה מיד ההקדש שמה יעשו קנוניא על ההקדש. אבל המגרש את אשתו ובאה לטרוף מן הלקוחות אין מחייבין אותו להדירה אלא נשבעת וטורפת. ואם רצתה תחזור לבעלה שכבר ידעו הלקוחות שיש עליו כתובת אשה והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת שיעבודה.

י

הבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה הרי זו טורפת. שלא כתבה לו אלא שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא כתבה ולא הסכימה למעשיו ונפסד המכר וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שיעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרוף שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי בראשונה כשלא רצתה לא הלכה ברצון בעלה.

יא

מי שהיו לו שתי נשים ומכר את שדהו וקנו מיד הראשונה שאין לה שיעבוד על שדה זו ואינה טורפת אותו מן הלוקח והיה הקנין מועיל שאינה יכולה לטעון בו נחת רוח עשיתי לבעלי ואחר כך מת הבעל או גירש שתיהן השנייה מוציאה מיד הלוקח שהרי לא קנו מידה ללוקח. והראשונה מוציאה מיד השנייה מפני שהיא קדמה ולא הסירה שיעבודה אלא מעל הלוקח. וכשתחזור השדה לראשונה חוזר הלוקח ומוציאה מידה שהרי קנו לו וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן.

יב

אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתובתה בין בבית דין מומחין בין בבית דין שאינן מומחין. והוא שיהיו השלשה האנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים. אבל הגרושה לא תמכור אלא בבית דין מומחין. וכל המוכרת בבית דין לא תמכור אלא בהכרזה. ובהלכות הלואה יתבאר משפט מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין אינה צריכה הכרזה ואע"פ כן צריך שלשה שהם נאמנים ויודעים בשומא.

יג

אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה. והוא שמכרה לאחר אבל אם שמה לעצמה לא עשתה כלום ואפילו הכרזה.

יד

היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה ואין לה כלום ובלבד שתשבע שבועת אלמנה. היתה כתובתה מאה ומכרה שוה מאה ודינר במאה מכרה בטל ואפילו אמרה אני אחזיר את הדינר ליורשים.

טו

היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה שוה בשוה ולאחרון שוה מאה ודינר במאה של אחרון בטל ושל כולם קיים.

טז

יש לאשה למכור כתובתה או ליתנה במתנה אם מת הבעל או גירשה יבא הלה ויטול ואם מתה היא בחיי בעלה או קודם שנשבעה אין לו כלום.

יז

רמב"ם

יח הרי שמכרה מקצת כתובתה או משכנה מקצת כתובתה או נתנה לאחר מקצת כתובתה מוכרת מקרקע בעלה ותגבה השאר בין בבית דין מומחין בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתובתה אפילו פעמים רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויודעים שומת הקרקע.

יט המוכרת כתובתה בין לאחרים בין לבעלה לא אבדה שאר תנאי כתובה. ואם היה לה בן זכר יורש כנגד הכתובה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו כדין תנאי זה. אבל המוחלת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובתה ואפילו מזונות אין לה עליו. ומוחלת כתובתה אינה צריכה קנין ולא עדים כשאר כל המוחלים שאינן צריכין לא עדים ולא קנין אלא בדברים בלבד. והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיו דברי שחוק והתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה.

הלכה פרק יח

א אלמנה ניזונת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה עד שתטול כתובתה. ומשתתבע כתובתה בב"ד אין לה מזונות וכן אם מכרה כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשתה כתובתה אפותיקי לאחר והוא שתאמר לו פה תגבה חובך. בין שעשתה דברים אלו בב"ד מומחין בין שלא בב"ד בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מן היורשים. אבל אם מכרה מקצתה יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה אבדה מזונותיה.

ב כשם שניזונת אחר מותו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור (או יושבת במדור) שהיתה בו בחיי בעלה ומשתמשת בכרים וכסתות בעבדים ובשפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. נפל המדור אין היורשין חייבין לבנותה. ואם אמרה הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו ולא תטחה אותו אלא תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום.

ג נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה. וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה.

ד ברכת הבית מרובה כיצד. חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב בשיאכל לבדו אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בעירוב מספיק להן ארבע קבין והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה אינני זזה מבית אבי פסקו לי מזונות ותנו לי שם. יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש לך מזונות ואם לאו אין אנו נותנים לך אלא כפי ברכת הבית. ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה. ומותר מזונות האלמנה ומותר הכסות ליורשין.

ה אלמנה שחלתה אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זו כמזונות ויורשין חייבין בה. ואם היא צריכה רפואה שיש לה קצבה הרי זו מתרפאה מכתובתה. נשבת אין היורשין חייבין לפדותה אפילו היתה יבמה ואפילו נשבת בחיי בעלה ומת והיא בשביה אין חייבין לפדותה מנכסיו אלא נפדית משל עצמה או תטול כתובתה ותפדה עצמה.

ו מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה. ואם נשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשין כתובתה והן חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל. מעשה ידי האלמנה ליורשין. ויורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא שרצתה בזה שומעין לה.

ז וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליתומים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו.

ח מציאת האלמנה ופירות נכסים שהכניסה לבעל לעצמה ואין ליורש בהם כלום.

ט והנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת אותן בלא שבועה ואין ליורשים בהם דין לעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדונייתה אע"פ שהוא נכסי צאן ברזל ואם היה בהן מותר המותר ליורשי הבעל.

י אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו אפילו תפסה כבר זהב אין מוציאין מידה אלא כתבין עליה בית דין מה שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות. ויקחו היורשין את השאר.

רמב"ם

- יא** וכן אם תפסה מטלטלין בכתובתה בחיי בעלה ומת גובה מהן. אבל אם תפסה אחר מותו לכתובתה אינה גובה מהן אע"ג שתקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן המטלטלין. לפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אע"פ שלא תפסה.
- יב** ואם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשים נוטלין אותן והן מעלין לה מזונות ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר יהיו המטלטלין מונחין בבית דין עד שאיזון מהן שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות. ואפילו התנתה עליו בפירוש שתזון מן המטלטלין אינה מעכבת וכזה דנין תמיד בכל בתי דינין.
- יג** אבל אם הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלוקחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין.
- יד** הניח נשים רבות אע"פ שנשאן זו אחר זו ניזונות בשוה (כמו) שאין דין קדימה במטלטלין.
- טו** אלמנה שנפלה לפני יבם בשלשה חדשים הראשונים ניזונת משל בעל. ואם הוכר העובר וכן אם הניחה מעוברת ניזונת והולכת עד שתלד. ילדה בן של קיימא ניזונת והולכת כל ימי אלמנותה כשאר כל הנשים. לא נמצאת מעוברת אחר שלשה חדשים או שהפילה אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם אלא תובעת יבמה לכנוס או לחלוץ.
- טז** תבעה יבמה לכנוס או לחלוץ ועמד בבית דין וברח או שחלה או שהיה היבם במדינת הים הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה כלל.
- יז** נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שיגדל ויהיה כשאר היבמין.
- יח** מי שייחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת מיתה ואמר יהיה מקום פלוני למזונות הרי ריבה לה מזונות. ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויות לה נוטלת השאר משאר נכסים. ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה נוטלת הכל. אבל אם אמר לה יהיה במקום פלוני במזונותיה ושתקה אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד שהרי קצץ לה מזונות.
- יט** אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משיביעים אותה. ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים. ורבותי הורו שאין לה מזונות מב"ד עד שתשבוע שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים וכל הנפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון.
- כ** אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות משיביעין אותה בתחלה ומוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכור למזונות שלא בב"ד מומחין אלא בשלשה אנשים נאמנים בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים וכשיבאו היורשין להשביע אותה נשבעת.
- כא** וכמה מוכרין למזונות כדי לזון מהם ששה חדשים לא יותר על זה. ומוכין ע"מ שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלשים יום וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מן הנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מן השאר והולכת לה.
- כב** אלמנה שפסקו לה ב"ד מזונות אין מחשבין עמה על מעשה ידה עד שיבאו היורשים ויתבעוה. אם מצאו לה מעשה ידה נוטלין אותו ואם לאו הולכין לדרכם. ואני אומר שאם היו היורשים קטנים ב"ד מחשבין עמה ופוסקין מעשה ידה כדרך שפוסקין לה מזונות.
- כג** אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה אותה. אע"פ שלא טען יורש טוענין אנו לו ואומרים לה הביאי כתובתיך והשבעי וטלי מזונותיך. אלא אם אין דרכם לכתוב כתובה.
- כד** האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת כדין כל האלמנות רצתה נוטלת כתובה. אמרה גרשני בעלי אינה נאמנת וניזונת מנכסיו עד כדי כתובתה מכל פנים. שאם עדיין היא אשתו יש לה מזונות. ואם גרשה כמו שאמרה יש לה כתובה שהרי כתובתה בידה לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתובתה והולכת לה.
- כה** האשה שהיה לה ספק גירושין ומת בעלה אינה ניזונת מנכסיו שאין מוציאין מיד היורש מספק. אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורין.

רמב"ם

- כ** אלמנה עניה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה. ואם שהתה פחות מזה אפילו ביום אחד לא ויתרה אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו.
- כז** אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים הם אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראייה או תשבע שבועת היסת ותטול. משנשאת עליה להביא ראייה או ישבעו היורשים שבועת היסת שנתנו לה.
- כח** דין תוספת כתובה כדין העיקר. לפיכך אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה תוספת כתובתה עם העיקר אין לה מזונות. ואם תבעה מקצת והניחה מקצת הרי זו כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתו. וכל המוכרת או המוחלת סתם מכרה ומחלה התוספת עם העיקר ששניהם כתובה שמם בכל מקום.

הלכה פרק יט

- א** מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל ואח"כ חולקין שאר הירושה עם אחיהם בשוה.
- ב** כיצד נשא אשה כתובתה ונדונייתה אלף וילדה בן ומתה בחייו. ואחר כך נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו. ואחר כך מת הוא והניח אלפים. בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו. ובנו מן השנייה יורש מאתים שבכתובת אמו והשאר יורשים אותו בשוה. נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות. וביד בן השנייה שש מאות.
- ג** בד"א בשהניח יותר על שתי כתובות דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה. אבל אם לא הניח יותר דינר חולקים הכל בשוה שאם יירשו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן ולא ישאר דינר אחד לחלוק אותו בין היורשים נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה.
- ד** והוא הדין למי שנשא נשים רבות בין בזו אחר זו בין בבת אחת ומתו כולן בחייו ולו מהן בנים זכרים אם היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר כל אחד ואחד יורש כתובת אמו והשאר חולקין בשוה.
- ה** אמרו היתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם. אלא שמין את הנכסים בב"ד כמה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן ואע"פ שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן קודם שיבואו לחלוק אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן.
- ו** היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר או יותר אע"פ שיש עליו שטר חוב כנגד היותר אינו ממעט אלא כל אחד מהן יורש כתובת אמו.
- ז** מי שהיה נשוי שתי נשים ומתה אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו ולו בנים משתייהן אע"פ שלא הניח יתר על שתי הכתובות אם נשבעה השניה שבועת אלמנה קודם שתמות בניה קודמים לירושת כתובתה. מפני שאינן יורשין כתובת אמן בתנאי זה אלא ירושה של תורה ואחר כך יורשין בני הראשונה כתובת אמן בתנאי זה. ואם נשאר שם כלום חולקין אותו בשוה. ואם מתה קודם שתשבע בני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה.
- ח** היה נשוי שתי נשים והיו לו בנים מהן ומת ואח"כ מתו הנשים אם נשבעו ואח"כ מתו כל אחד ואחד יורש כתובת אמו בירושה של תורה ולא בתנאי זה. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה. ואם לא נשבעו חולקין הבנים הכל בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע.
- ט** אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשין כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתובת אמו שמתה בחייו אביו אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ככל היורשין.
- י** ומתנאי כתובה שתהיינה הבנות ניזונות מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו. בגרה הבת אע"פ שלא נתארסה או נתארסה אע"פ שלא בגרה אין לה מזונות. ובת הניזונת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה לא לאחים.

רמב"ם

- יא** פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה. ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה. אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הבעל ולבנות פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד. ואין הבנות נשבעות.
- יב** אין הבנים יורשין כתובת אמן. ולא הבנות ניזונות בתנאים אלו עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם. אבל אם אין שם שטר כתובה אין לה כלום. שמא מחלה אמן כתובתה. ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להן כפי התנאים.
- יג** מי שצוה בשעת מיתתו לעקור אחד מתנאי כתובה. כגון שאמר אל יזונו בנותיו מנכסיו. או אל תזון אלמנתו מנכסיו או אל יירשו בניו כתובת אמן אין שומעין לו. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה כמו שיתבאר הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאין אלו באין כאחד ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה.
- יד** בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות. אבל בת היבמה ובת השנייה ובת הארוסה ובת האנוסה אין להן מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה. אבל בחיי אביהן הוא חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן.
- טו** המארס בת הניזונת מן האחין חייב במזונותיה משעת האירוסין שהרי אין לה מזונות מאחיה (אלא עד שתתארס או עד שתבגר וזו) אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים.
- טז** נשאת הבת ומיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה הרי זו ניזונת מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס.
- יז** מי שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארסו. בד"א בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחת עד שיבגרו הבנות ואלו הן הנקראין נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ונותנין השאר לבנים. ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד הבנות ניזונות מהן עד שיבגרו או עד שיתארסו והבנים ישאלו על הפתחים.
- יח** בד"א בשהניח קרקע אבל אם לא הניח אלא מטלטלין הואיל ובתקנת הגאונים הוא שיזונו הבנות מן המטלטלין הרי הבנים והבנות ניזונות כאחד מן הנכסים האלו המועטין. שלא תקנו להם במטלטלין אלא שיהיו כבנים וכזה הורו הגאונים.
- יט** הניח קרקע והיו הנכסים מרובין ונתמעטו אחר כן כבר זכו בהן יורשים. היו מועטין בשעת מיתה ונתרבו אח"כ הבנים יורשין אותן. ואפילו לא נתרבו אם קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטין מכרן קיים.
- כ** היו הנכסים מרובין ויש עליו חוב או שהתנה עם אשתו שיזון את בתה אין החוב ולא מזונות בת אשתו ממעטין בנכסים אלא יירשו הבנים הכל ויתנו לב"ח חובו ויזונו בת אשת אביהן עד זמן שפסק ויזונו אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארסו ויצאו מתחת ידיהם.
- כא** הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים. וכן אני אומר שמזונות הבת קודמין לירושת הבן את כתובת אמו שמתה בחיי אביו ואע"פ ששניהם מתנאי הכתובה. וקל וחומר הדברים אם נדחת ירושה של תורה מפני מזונות הבת לא תדחה ירושת הכתובה שהיא תנאי ב"ד מפני מזונות הבת.
- כב** מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות ולא הניח בן אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר הנכסים בשוה אלא כולן חולקות בשוה.

הלכה פרק כ

- א** צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא בו וזה הוא הנקרא פרנסה. המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו שביארנו. בד"א בשהיה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי עשרו.
- ב** פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה אין לה כלום. ולא יאמר הבעל כשתבוא לביתי אכסנה אלא מכסנה והיא בבית אביה.

רמב"ם

- ג** האב שמת והניח בת אומדין דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסה ונותנין לה. ומנין יודעין אומדן דעתו. מריעיו ומיודעיו ומשאו ומתנו וכבודו. וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה. ואם לא ידעו לו ב"ד אומדן דעת נותנין לה מנכסיו עישור לפרנסתה.
- ד** הניח בנות רבות כל שתבא להנשא נותנין לה עישור הנכסים. ושלאחריה עישור מה ששיירה ראשונה. ושל אחריה עישור מה ששיירה שנייה. ואם באו כולן להנשא כאחת ראשונה נוטלת עישור. והשנייה עישור מה ששיירה ראשונה. והשלישית עישור מה ששיירה שניה וכן אפילו הן עשר וחוזרות וחולקות כל העישורים בשוה ושאר הנכסים לאחים.
- ה** עישור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים (הראשונים) ואחרונים אינה נוטלת אלא מן הקרקע ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע ואם רצו האחין ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנין.
- ו** הבת בעישור זה כב"ח של אחין היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו האחין נוטלת אותו מן בניהם מזיבורית ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים והבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מזיבורית ובשבועה כמו שיתבאר בהלכות הלואה.
- ז** והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם הבת טורפת מן הלקוחות פרנסתה כדרך שטורפים כל בעלי חובות מן הלקוחות כמו שיתבאר בהלכות הלואה.
- ח** מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות ומת בלא בן אין נוטלין פרנסה לקטנות ואח"כ חולקות הנכסים אלא חולקות כולן בשוה.
- ט** מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה ראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתייהן אין השניה נוטלת עישור אלא חולקות בשוה וזכתה הראשונה בעישור שלה.
- י** מי שצוה בשעת מיתה אל תפרנסו בנותי מנכסי שומעים לו שאין זה מתנאי כתובה.
- יא** מי שמת והניח אלמנה ובת כבר ביארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נשאת הבת אינה נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה. ואפילו מתה הבת אחר שנשאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה שהרי הנכסים כולן בחזקת האלמנה שתהא ניזונת מהן.
- יב** קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה ונתנו לה מאה או חמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה. או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות. ואפילו לא היו האחין זנין אותה ואע"פ שלא מחתה בשעת נישואין מפני שהקטנה אינה בת מחאה.
- יג** נשאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה. ואם מיחתה בעת נשואיה הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה. בגרה ועודה בבית אביה בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת אם פסקו האחין מלמת מזונותיה שהרי אין לה מזונות כמו שביארנו ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה. ואם מיחתה לא אבדה פרנסתה. לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגרות אע"פ שלא מיחתה לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה. שיש לה לטעון מפני שהן זנין אותה אע"פ שאינן חייבין והיא עדיין לא נשאת מפני זה לא תבעה פרנסתה.
- יד** מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהן קרקע בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא ומת והרי המעות ביד השליש ואמרה הבת תנו אותם לבעלי כל מה שירצה יעשה בהן אם היתה גדולה ונשאת הרשות בידה. ואם עדיין מאורסת היא יעשה שלישי מה שהושלש בידו. ואם עדיין קטנה היא אפילו נשאת אין שומעין לה אלא יעשה שלישי כמו שצוה האב.
- הלכה כא**
- א** מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. ומה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג אורגת. לרקום רוקמת. לטוות צמר או פשתים טווה. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד. שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים והטויה היא המלאכה המיוחדת לנשים שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טוו.

רמב"ם

- ב** דחקה עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה המותר לבעל. היה לו ממון הרבה אפילו היה לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זמה. אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה.
- ג** המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי זמה. וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו. אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו.
- ד** ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו.
- ה** יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים ואלו הן. אופה הפת בתנור ועזרא תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים ומבשלת את התבשילין ומכבסת את הבגדים ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו. ומטחנת. כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת הקמח ואינה טוחנת. או מחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הרחים. ואם היה דרכן לטחון ברחים של יד טוחנת.
- ו** בד"א בעניים אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת או שהיתה לו שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אלא נותנת אותו לשפחה להניק.
- ז** נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה חמש מלאכות. טווה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומוזגת את הכוס ומצעת את המטה ועומדת ומשמשת בפניו. והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות שש מלאכות. מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת ומניקה ונותנת תבן לפני בהמתו.
- ח** כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו גזירה משום הרהור שמא יבא לבעול. לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו ומוזגת את הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי או על השלחן והוא נוטלו.
- ט** האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה ואין זה מן הדין אלא תקנה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת נזרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם.
- י** כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן כופין אותה ועושה אפילו בשוט. טען הוא שאינה עושה והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות מושיבין אשה ביניהן או שכנים. ודבר זה כפי מה שיראה הדין שאפשר בדבר.
- יא** האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני חלי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים ימות הולד מפני שצער גופה קודם.
- יב** ילדה תאומים אין כופין אותה להניק שניהם אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. הרי שרצתה האשה להניק בן חבירתה עם בנה הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד.
- יג** נדרה שלא להניק את בנה כופה אותה ומניקתו עד שיהיה בן כ"ד חדש אחד הזכר ואחד הנקבה. היא אומרת אני אניק את בני והוא אינו רוצה שתניק אשתו כדי שלא תתנוול אע"פ שיש לה כמה שפחות שומעין לה שצער הוא לה לפרוש מבנה.
- יד** היתה ענייה שהיא חייבת להניק את בנה והרי הוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו אע"פ שאין לו שפחות אם לא רצתה להניק שוכר מניקה או קונה שפחה מפני שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת.
- טו** היא אומרת ראוי הוא לשכור או לקנות שפחה והוא אומר אינו ראוי. עליה להביא ראיה ואין כאן מקום לשבועה.

רמב"ם

האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק. אלא אם רצתה נותן לה שכרה ומניקתו. ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה. אבל אם הכירה ואפי' הוא סומא אין מפרישין אותו מאמו מפני סכנת הולד. אלא כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד כ"ד חדש.

טז

הגרשה אין לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה. אבל המעוברת אין לה כלום. שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות. אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות ואם הוא אצל אמו לא אתן לו מזונות. והבת אצל אמה לעולם ואפילו לאחר שש.

יז

כיצד היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה והיא אצל אמה. ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנת אותן לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב והן מטפלין בהן.

יח

הלכה פרק כב

הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו. ומאימתי יזכה בירושתה משתצא מרשות האב ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה.

א

כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה. או מסרה שלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אף ע"פ שכתובתה עדיין בבית אביה בעלה יורשה. וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין ומתה הרי זה יירשנה בעלה. אבל אם עדיין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל אפילו נכנס הבעל עמה לחצר ללון כדרך שלגין עוברי דרכים בפונדק אחד הואיל והאב או שלוחיו עמה ועדיין לא נתייחד עמה לשם נשואין אם מתה יירשנה אביה אע"פ שכתובתה בבית בעלה.

ב

וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומתה בדרך אין הבעל יורש אותה.

ג

הנושא אשה שהיא אסורה לו הואיל ויש לו בה קידושין אם מתה תחתיו יירשנה. וכן הנושא את הקטנה אעפ"י שאין קידושיה קידושין גמורים אם מתה תחתיו יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת אם מתה לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת וזיכתה לו ממונה.

ד

קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה בין בפניו בין שלא בפניו יכול האב למחות כמו שביארנו. ואפילו שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה אלא אם כן רצה האב בנישואיה.

ה

הורו הגאונים שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא יירשנה אין שומעין לה. ואפילו אמרה אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמוד עמו אין שומעין לה ואין דנין אותה כדן מורדת. ודין יפה הוא זה.

ו

כל נכסים שיש לאשה בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג הבעל אוכל כל פירותיהן בחייה ואם מתה בחיי בעלה יורש בעלה הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת אעפ"י שאותן הנכסים נפלו לה קודם שתתארס הבעל מוציא הפירות מיד הלקוחות כל ימי חייה. אבל לא גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות. מתה בחייה מוציא הגוף מיד הלקוחות בלא דמים. ואם הדמים שלקחה מיד הלקוחות קיימין בעצמן מחזירין ללקוחות. ואינו יכול לומר שמא מציאה הן.

ז

בד"א בנכסים הידועין לבעל אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת ולא ידע בהן הבעל ומכרה אותן מכרה קיים. וכן ארוסה שמכרה קודם הנישואין מכרה קיים שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנסו.

ח

האשה שכתבה כל נכסיה לאחר בין קרוב בין רחוק קודם שתנשא אע"פ שאם נתגרשה או נתאלמנה תבטל המתנה כמו שיתבאר בהלכות מתנה. אין הבעל אוכל פירותיהן ואם מתה בחייה אינו יורשן שהרי נתנה אותן קודם שתנשא. וכשתמות בחיי בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור. ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם נישואיה וכתבה למקבל קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות אותה המתנה. ואם מתה אינו יורשה.

ט

רמב"ם

- י** שומרת יבם יש לה למכור וליתן במתנה נכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם ואין ליבם פירות אפילו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו עד שיכנוס. מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל יורשים כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הבעל חייבין בקבורתה.
- יא** שומרת יבם כתובתה על כל נכסי בעלה. לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו בין קודם יבום בין אחר יבום. ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת בין קודם יבום בין אחר יבום לא עשה כלום שכבר נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתובתה.
- יב** כנס את יבמתו והניח אחיו פירות מחוברין לקרקע ימכרו וילקח בהן קרקע והיבם אוכל פירותיהן.
- יג** הניח פירות תלושין מן הקרקע וכן אם הניח מעות ומטלטלין הכל של יבם. ומשתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב. שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהן אלא בתקנת הגאונים ואין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו ולאוסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.
- יד** יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ומוכר ונותן כחפצו. וכשיכנוס את יבמתו יכתוב לה כתובה מאה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים שיש להן כתובה.
- טו** האשה שמכרה או שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין לאחרים לא עשתה כלום. וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג לא עשה כלום.
- טז** מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל אף ע"פ שאינו רשאי אם מכר ממכרו ממכר. מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מן האיש תחלה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מכרן קיים.
- יז** וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה ממכרה ומתנתה קיימין ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל בשאר נכסים יש לה לומר.
- יח** כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל בין קרקע בין מטלטלין או שדה שייחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניס לה שום משלו לא קנה בעלה. ואע"פ שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה. שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. לפיכך אין לבעל ראייה בנכסי אשתו כלל חוץ מנכסי מלוג כמו שביארנו.
- יט** נכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו ומחלה האשה אותם לבעלה וקנו ממנה בעדים יראה לי שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. הא למה זה דומה למי שקנו מידה שאין לה אחריות שהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג. שהרי אין הבעל מביא ראייה ליטול כלום ולא להחזיק בנכסים אלא להפטר מתביעתה מלשלם. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימין לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.
- כ** בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום. מפני שלא התקינו פירות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית. לפיכך אם מכר לפירות ולקח אותן המעות לסחורה שומעין לו.
- כא** היו לאשה כספים. אם נכסי צאן ברזל הן הרי זה נושא ונותן בהן. ואם נכסי מלוג הן בין שהכניסה אותן לו בין שנפלו לה בירושה או נתנו לה במתנה או נפלו לה מטלטלין או נתנו לה הרי אלו ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיהן.
- כב** וכן האשה שחבלו בה אחרים כל המעות הראויות לתת לה ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירותיהן כמו שיתבאר בהלכות חובל.
- כג** נפלו לה עבדים אע"פ שהן זקנים לא ימכרו מפני שבח בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום. אם עושין כדי טיפולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה ואם לאו הרי אלו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.
- כד** נפלו לה פירות מחוברין לקרקע הרי אלו של בעל. תלושין מן הקרקע שלה וימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. אבל המגרש את אשתו והיו לה פירות מחוברין לקרקע בשעת גירושין הרי אלו שלה ואם היו תלושין הרי אלו שלו.

רמב"ם

- כה** עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג הבעל חייב במזונות שלהן ובכל צרכיהם והן עושין לו והוא אוכל פירותיהם. לפיכך ולד שפחת מלוג לבעל. ולד בהמת מלוג לבעל. ואם גירשה ורצתה האשה ליתן דמים וליטול ולד השפחה מפני שבח בית אביה שומעין לה.
- כו** הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל ושמו אותן עליו באלף זוז והוקרו ועמדו באלפים וגירשה נוטלת אחד באלף שלה. והשני אם רצתה שתתן דמיו ותטול משום שבח בית אביה שומעין לה.
- כז** הנותן מתנה לאשתו בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע אין לבעל פירות במתנה זו. וכן הנותן מתנה לאשה ע"מ שלא יהיה הבעל אוכל פירותיה אלא יהיו פירותיה לאשה למה שתמצא אין הבעל אוכל פירות מתנה זו. וכן המוכרת כתובתה בטובת הנאה אותן הדמים לאשה ואין הבעל אוכל פירותיהן.
- כח** ולד בהמת מלוג שנגנב ונמצא הגנב ושלם שנים הכפל לאשה שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל באשתו כל הנזק והצער והבושת שלה ואין הבעל אוכל פירות כמו שיתבאר בהלכות חובל.
- כט** המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה בהן את הקרקע מבעל גלויין וידועין לבעל קנתה והבעל אוכל פירות אותה הקרקע. ואם היו מעות טמונין לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה ואותן המעות שנראו ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות.
- ל** הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה היא אומרת במתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הם שהם שלי הרי זו נאמנת. ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו כן. וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ואם אמרה על מנת כן נתנו לי על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן אלא אעשה בהן כל מה שארצה עליה להביא ראייה. שכל ממון שנמצא ביד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו עד שתביא ראייה.
- לא** אמרה לו אתה נתת לי במתנה נשבעת שבועת היסט שנתן לה הבעל ואינו אוכל פירותיהן.
- לב** אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים. ואם עבר וקיבל מן האשה יחזיר לאשה. מתה יחזיר לבעלה. קיבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו. קיבל מן הקטן יקנה לו בו ס"ת או דבר שאוכל פירותיהם. וכולם שאמרו בשעת מיתתן פקדון זה של פלוני הוא אם היו בחזקת נאמנין אצל זה שהפקדון אצלו יעשה כמו שצוה ואם לאו יתן ליורשיהם.
- לג** האשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכול פירותיהם הוא אומר כך וכך ילקח בהם והיא אומרת איני לוקחת בהן אלא כך וכך לוקחים דבר שפירותיו מרובים ויציאנו מעוטה. בין שהיה הדבר כרצונו או שהיה כרצונה. ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף שמא יאכל הכל ונמצא הקרן אבד.
- לד** האשה שהכניסה לבעלה עז לחלבה ורחל לגיזתה ודקל לפירותיו אע"פ שאין לה אלא פירות אלו בלבד הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג הרי זה משתמש בהן ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן. וכשיגרש אינו חייב לשלם הבלאות של נכסי מלוג.
- לה** הורו הגאונים שנכסי צאן ברזל אע"פ שפחיתתן על הבעל אם היו הבלאות קיימין והיו עושין מעין מלאכתן נוטלת כליה כמה שהן. ואם לא היו עושין מעין מלאכתן הרי הן כמו שנגנבו או אבדו שהוא חייב לשלם בדמיהם ששמו אותן עליו בשעת נישואין. ומנהג פשוט הוא זה. וכל הנושא על מנהג זה קיבל עליו אחריות הנדוניה. וכשם שאינו משלם הפחת כך אינו נוטל את השבח אם הותירו דמיהן לפי מנהג זה. יש לבעל לכופ מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שיהיו משמשין אותו בבית אשה אחרת שנשא בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל. אבל אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.
- הלכה כג**
- א** האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהן הבעל אם כתב לה ועודה ארוסה קודם הנישואין אינו צריך לקנות מידו. אלא כל מה שכתב לה קיים. ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו.
- ב** התנה עמה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה אם מכרה ונתנה מכרה ומתנתה קיים. אבל אוכל פירותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה שאין לו דין ודברים בנכסיה הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם. ואפילו ערער על קניינו ואמר לא עלה בדעתי שאין לי פירות מפני קנין זה אלא שאם מכרה מכרה קיים שאין אדם נושא אשה בלא נכסים אין שומעין לו אלא כבר סילק עצמו מגוף הקרקע.

רמב"ם

- ג** התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ה"ז אינו אוכל פירותיהן אבל מוכרין את הפירות ולוקחין בהן קרקע והוא אוכל פירותיה. שלא סילק עצמו אלא מפירות נכסים אלו בלבד.
- ד** התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהן לוקחין הפירות וקונין בהם קרקע ולוקחין פירות קרקע זו וקונין בהם קרקע שנייה והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירות וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא יהיו לו לא פירות ולא פירי פירותיהן עד לעולם. ואח"כ לא יהיו לו פירות בחייה אבל אם מתה יירש הכל.
- ה** התנה עמה שלא יירשנה הרי זה לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסין לבית אביה הכל קיים.
- ו** בד"א שהתנה עמה קודם שתנשא שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו. אבל אם התנה עמה אחר שנישאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו.
- ז** התנה עמה אחר נישואין שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה. ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה הרי זה אינו אוכל פירות כלל אבל אם מתה יירשנה כמו שביארנו.
- ח** הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג בין שהוציא מעט ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט ואפילו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד או שאכל דינר אחד אפילו שלא דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.
- ט** וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק והוציא עליהן הוצאות עד שהביאן או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו ולקח בהן קרקע ואכל פירותיה כשיעור מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל או שאכל פחות מכשיעור שמין כמה שהשיבחו ושואלין אותו כמה הוציא. אם השבח יתר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה. ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מן ההוצאה אלא כשיעור השבח ובשבועה.
- י** בד"א במגרש אבל האשה שמרדה על בעלה אפילו אכל הרבה שמין לו כמה אכל ופוחת אותו ממה שראוי ליתן לו מן ההוצאה אחר שישבע ונוטלו שלא הקנה לה כדי שתטול ותצא מעצמה. וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה ומיאנה בו רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השיבחו ושמין לו כאריס שהרי ברשות ירד.
- יא** מנהגות רבות יש בנדוניא. יש מקומות שנהגו שיכתבו בכתובות הנדוניא יתר על דמיה בשליש או בחומש או במחצה. כגון שתהיה הנדוניא מאה וכותבים שהכניסה מאה וחמשים כדי להרבות בפני העם וכשתבוא לגבות לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתוב פחות. ואם פסקה להביא לו במאה כלים נותנת שוה מאה ועשרים או מאה וחמשים וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתוב שוה מנה במנה. ויש מקומות שנהגו שיתן האיש מעות לפי הנדוניא דבר קצוב שתתקשט בו הכלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שיכניס האיש שום משלו לאשה ויצטרף לנדונייתה להתנאות בו.
- יב** הנושא סתם כותב ונותן כמנהג המדינה. וכן היא שפסקה להכניס נותנת כמנהג המדינה וכשתבא לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן מנהג המדינה עיקר גדול הוא ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה.
- יג** איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך. וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו אותן הדברים ואע"פ שלא היה ביניהן קניין. ואלו הן הדברים הנקנים באמירה.
- יד** בד"א בשפסק האב לבתו בין קטנה ובין גדולה ופסק האב לבנו. ובנישואין ראשונים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומרוב שמחתו בנישואין הראשונים גמר ומקנה לו באמירה. אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסקה לבתה וכן שאר קרובים וכן האב שפסק לבנו או לבתו בנישואין שניים לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מידי הפוסק שיתן כך וכך.
- טו** האב שפסק על יד בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותה בעלה. וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לכנוס. לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנוס ונפלה לפני אחיו ליבום יכול האב לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן. ואפילו היה הראשון עם הארץ והשני חכם ואע"פ שהבת רוצה בו.

רמב"ם

טז הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה אחרת יכולה היא לומר לבעל אני לא פסקתי על עצמי מה אני יכולה לעשות או כנוס בלא נדוניה או פטרני בגט. אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה ידה הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטור עצמה במרדות. שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדוניה שפסקה והיא רוצה בו שהרי אומרת לו או כנוס או פטור. בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניה.

יז הנושא אשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך וכך שנים חייב לזון אותם שנים שקיבל על עצמו. והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין. אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים שקיבל על עצמו לזון את בתה ונשאת לאחר ופסקה גם עמו שיהיה זן אותה הבת כך וכך שנים לא יאמר ראשון אם תבוא לביתי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות.

יח נישאת הבת בתוך זמן זה הבעל חייב במזונותיה. ובעלי אמה שניהם כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידן או שחייב עצמו בשטר הרי זו כבעל חוב בשטר וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשועבדים עד סוף הזמן שפסקו. ואם פסקו בשעת הקידושין ולא היה שם קנין הרי הם דברים שלא ניתנו ליכתב ואינה טורפת במזונותיה.

הלכה פרק כד

א הנושא את האילונית ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה אע"פ שכופין אותו ומוציא הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ושאר תנאי כתובה. וכן זוכה הבעל במה שזכה בשאר הנשים.

ב אבל הנושא אשה ולא הכיר בה ונמצאת אילונית או מחייבי לאוין. וכן הנושא שנייה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה אבל תוספת יש לה ואין לה מזונות ואפילו לאחר מותו וכשכופין אותו ומפרישין ביניהם אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל.

ג ולמה אין להם עיקר ויש להן תוספת. העיקר שהיא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר. אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנית לו הנאתה והרי היא עומדת [לפניו] אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם.

ד ולמה לא חלקו בשנייה בין שהכיר בה בין שלא הכיר בה אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חזוק. אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה. או אחת מחייבי עשה בין הכיר בה בין שלא הכיר בה יש לה כתובה. שחייבי לאוין שהכיר בה רצה לזון בנכסיו וחייבי עשה איסורן קל. ויש לשתייהן מזונות לאחר מותו. וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה.

ה הממאנת אין לה כתובה אבל תוספת יש לה. ואין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. ואם לותה כשהיתה תחתיו ואכלה ואחר כך מיאנה אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל.

ו מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא אחד מתנאי כתובה שהרי מעשיה גרמו לה להאסר על בעלה.

ז והיאך דין נשים אלו בנדוניה שלהם כל אשה שנדוניה קיימת אפילו זינתה נוטלת שלה והולכת. ואם היתה שנייה או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה בין שלא הכיר בה או שהיתה אילונית או מחייבי לאוין והכיר בה הרי היא בנדוניה ככל הנשים.

ח נכסי צאן ברזל חייב באחריותן. ונכסי מלוג מה שנגנב או שאבד אבד לה ואינו חייב לשלם. היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה שאבד או נגנב או בלה או שנשחק מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב לשלם. שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו. וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג חייב לשלם. הפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנכסי מלוג.

ט והממאנת אין לה בליות כלל שאין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסיה בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל אלא נוטלת הנמצא לה ויוצאה.

רמב"ם

- י** מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת. ואין מוציאין מהבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסי צאן ברזל שלה. ואצ"ל נכסי מלוג. ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית או היוצאת משום שם רע אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה. וכל אחת מהן נוטלת הנמצא לה מנדונייתה ויוצאה ואין הבעל חייב לשלם כלום לא מה שפחת ולא מה שאבד.
- יא** ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה. יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי. או שנודרת או שנשבעת ואינה מקיימת. או ששמשה מטתה והיא נדה. או שאינה קוצה לה חלה. או שהאכילה את בעלה דברים אסורים אצ"ל שקצים ורמשים ונבלות אלא דברים שאינן מעושין. והיאך יודע דבר זה כגון שאמרה לו פירות אלו פלוני כהן תקנם לי ועיסה זו פלונית הפרישה לי חלתה ופלוני החכם טיהר לי את הכתם ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם. וכן אם הוחזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה.
- יב** ואי זו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית. יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים. אע"פ ששערה מכוסה במטפחת. או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחייה כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות. או שטווה בשוק ומראת זרועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.
- יג** עזרא תקן שתהיה אשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות. ואם לא חגרה אינה עוברת על דת משה ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצתה בראשה פרוע מחצר לחצר בתוך המבוי הואיל ושערה מכוסה במטפחת אינה עוברת על דת.
- יד** העוברת על דת צריכה התראה ועדים ואח"כ תפסיד כתובתה. עברה בינו לבניה וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען ואומר אחר התראה עברה והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרה בי. אם רצה להוציא הרי זה נותן כתובה אחר שתשבע שלא עברה שאם תודה שעברה אחר התראה זו אין לה כלום.
- טו** כיצד היא יוצאה משום שם רע כגון שהיו שם עדים שעשתה דבר מכוער ביותר שהדברים מראין שהיתה שם עבירה אע"פ שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה וראו וכול יוצא ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה. או שמצאו רוק לח למעלה מן הכילה. או שהיו יוצאים ממקום אפל. או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראוהו מנשק על פי חלוקה או שראו אותו מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות וכיוצא בדברים אלו. אם רצה הבעל להוציאה תצא בלא כתובה. ואין זו צריכה התראה.
- טז** עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זאת שעשתה דבר מכוער אין כופין את הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא. ואע"פ שלא הוציא אין להן כתובה שהכתובה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה [זו] אלא תהא קלה בעיניו להוציאה.
- יז** מי שראה אשתו שזינתה או שאמרה לו אחת מקרובותיו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם שזינתה אשתו. בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה ויתן כתובה. ואם הודה לו שזינתה תצא בלא כתובה. לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו ואח"כ תגבה כתובתה. אבל בדבר אחר אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול.
- יח** אמרה לו אשתו שזינתה תחתיו ברצונה אין משגיחין לדבריה שמא עיניה נתנה באחר. אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ואבדה הבלאות שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה וסומך דעתו על דבריה ה"ז חייב להוציאה. ואין ב"ד כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו שזינתה אשתו זאת בפניהם ברצונה ואח"כ כופין אותו להוציא.
- יט** האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה שנאמר והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת. בין שאנסה עכו"ם בין שאנסה ישראל. וכל שתחלת ביאתה באונס אע"פ שסופה ברצון ואפילו אמרה הניחו לו שאלמלי לא אנס אותי הייתי שוכרתו הרי זו מותרת. שהיצר לבשה ומתחלה [היתה] באונס.
- כ** נשים שגנבו אותן לסטים הרי הן כשבויות שהן אנוסות ומותרות לבעליהן. ואם הניחום והלכו ללסטים מעצמן הרי אלו ברצון ואסורות לבעליהן. ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא שהשגגה צד אונס יש בה.
- כא** במה דברים אמורים בשהיה בעלה ישראל. אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה אסורה לבעלה שהרי נעשית זונה מכל מקום והוא אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה.

רמב"ם

- כב** אחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובתה קיימת העיקר והתוספת ולא הפסידה מכתובתה כלום. וכופין את הכהן ליתן לה כתובתה ולגרשה.
- כג** אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר אינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר. ואם היתה נאמנת לו או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו יוציא ויתן כתובה.
- כד** האומר לאשתו בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני ונכנסה עמו לסתר בפני שני עדים ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים כמו שיתבאר בהלכות סוטה. ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה. ואע"פ שלא מצאו דבר מכוער. שאין לך דבר יותר מכוער מזה. והיום שאין שם מי סוטה נאסרה עליו איסור עולם ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר.
- כה** אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. וחייב להוציא ויתן כתובה. ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה תצא בלא כתובה ולפיכך משביעה על זה ואח"כ יתן כתובה.
- הלכה פרק כה**
- א** הנושא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין והוא הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקשט בהן. אבל נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו לא הפסידה כלום.
- ב** וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה מום ממומי הנשים שכבר ביארנום ולא ידע הבעל במום זה ולא שמע בו ורצה הרי זו תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. כיצד היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אלו ואפילו מומין שבסתר מפני שהוא בודק בקרובותיו וחזקה ששמע ורצה. ואם אין שם מרחץ או שלא היו לו קרובים טוען במומין שבסתר. ונכפה בעתים ידועים הרי הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותן ואומרין לו וחזקתו ששמע ונתפייס. דבר ידוע הוא שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן גלויות והכל יודעין אותן ואומרין זו היא בתו של פלוני וזו היא אחותו של פלוני כמו ערי אדום בזמן הזה. אבל מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל ואם תצא הבת למרחץ בנשף תצא מתנכרה ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה ה"ז טוען אף במומין שבגלוי. והוא שלא היה שם מרחץ ושלא היתה לו קרובה לבדוק בה. אבל היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהם מגולות אם יש לו קרובה אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותה ערומה במרחץ. ואם דרכן להתנכר ולהתחבא אף במרחץ ושתהיה הבת רוחצת בלילה או בבית קטן במרחץ לבדה עד שלא תראה ולא תודע הרי זה טוען אף במומין שבגלוי. והדברים אלו דברים של טעם הם ואינם גזירת הכתוב.
- ג** הורו מקצת הגאונים שזה שאמרו חכמים מפני שהוא בודק בקרובותיו אינו קרובותיו בלבד אלא אפילו מיודעיו. ואפילו היה גר בעיר שאין לו קרוב כלל אם יש שם מרחץ אינו יכול לטעון. שא"א שלא יהיו לו רעים ואומר לאחד מרעיו שתבדוק לו אשתו או אחותו על פלונית. ולפיכך חזקתו ששמע ונתפייס. ולא יראה לי דין זה שאין כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו ביותר.
- ד** כיצד היא טענת המומין. אם היו המומין שנמצאו בה מומין שודאי היו בה קודם שתתארס כגון אצבע יתירה וכיוצא בו. על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ורצה. או שחזקתו שידע. ואם לא הביא ראיה תצא בלא כתובה כלל. היו מומים שאפשר שנולדו בה אחר האירוסין אם נמצאו בה אחר שנכנסה לבית הבעל על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה והיה מקחו מקח טעות. ואם נמצאו בה והיא בבית אביה על האב להביא ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתחפה שדהו.
- ה** הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה או שהודה לו בכך. והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפייס או שחזקתו שידע בהן ונתפייס הרי זה חייב בכתובה.
- ו** בא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לי עד עתה אפילו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה שאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו יפה וחזקתו שידע ורצה.
- ז** הנושא אשה ונמצא שאין לה וסת קבוע לנדתה אלא לא תרגיש בעצמה עד שתרד דם נדה הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש חוץ מן העד של איש שמקנח בו עצמו כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה.

רמב"ם

וּאֵעִ"פּ שְׁמוֹם גָּדוֹל הוּא זֶה לֹא הַפְסִידָה כְּלוּם שֶׁהָרִי בּוֹדֶקֶת עֲצָמָה תַּחֲלָה וּמִשְׁמֶשֶׁת. הָרִי שֶׁבִּדְקָה עֲצָמָה וְנִבְעֵלָה וּבִעַת שֶׁקִּנְחָה עֲצָמָה הִיא וְהוּא נִמְצָא דָם עַל עֵד שְׁלָה אוֹ עַל עֵד שְׁלוֹ אִם אִירַע זֶה פֶּעַם אַחַר פֶּעַם שְׁלֹשׁ פְּעָמִים סְמוּכוֹת זֶה לְזֶה הָרִי זֶה אִסוּרָה לִישֵׁב עִם בֵּעֵלָה וְתִצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה לֹא עֵיקָר וְלֹא תוֹסֶפֶת. וְאִין לֵה תִנְאִי מִתְנַאִי כְּתוּבָה שֶׁהָרִי אִינָה רְאוּיָה לְתִשְׁמִישׁ וְיוֹצִיא וְלֹא יַחֲזִיר לְעוֹלָם. שְׁמָא תִתְרַפָּא וְנִמְצָא שְׁלֹא גָמַר לְגִרְשָׁה בְּשַׁעַת גִּירוּשִׁין. וּמוֹתֶרֶת לְהַנְשֵׂא לְאַחַר כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּעֵנִין הַנִּדָּה.

ח

בְּד"א בְּשִׁהִיתָה כִּךְ מִתְחַלֶּת נִישׁוּאִיָּה וּמִבְעִילָה רֵאשׁוֹנָה רֵאֲתָה דָם. אֲבָל אִם אִירַע לֵה חוֹלִי זֶה אַחַר שְׁנִשְׂאָת נִסְתַּחֲפָה שְׁדָהוּ. לְפִיכֶךְ אִם בְּעַל פֶּעַם אַחַת וְלֹא נִמְצָא דָם וְאִח"כּ חֲזָרָה לְהִיּוֹת רוּאָה דָם בְּכָל עֵת תִּשְׁמִישׁ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָה כּוֹלָה וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלְמִית כְּמוֹ שְׁבִיאָרְנוּ.

ט

וְכֵן אִשָּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ בָּהּ מוֹמִין אַחַר שְׁנִשְׂאָת אִפִּילוּ נַעֲשִׂית מוֹכֵת שְׁחִין אִם רָצָה לְקִיִּים יְקִיִּים וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא יִתֵּן כְּתוּבָה.

י

הָאִישׁ שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ מוֹמִין אַחַר שְׁנִשְׂאָת אִפִּילוּ נִקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ נִסְמִית עֵינָיו וְלֹא רָצָתָה אֲשֶׁתּוֹ לִישֵׁב עִמּוֹ אִין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלִיתֵן כְּתוּבָה אִלָּא אִם רָצָתָה תִּשָּׁב וְאִם לֹא רָצָתָה תִּצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה כְּדִין כָּל מוֹרְדָת. אֲבָל אִם נוֹלַד לוֹ רִיחַ הַפֶּה אוֹ רִיחַ הַחוּטָם אוֹ שְׁחִזָר לְלִקוּט צוּאֹת כְּלָבִים אוֹ לְחֻצוֹב נַחֲשֵׁת מַעִיקָרוֹ. אוֹ לְעַבֵּד עוֹרוֹת כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלִיתֵן כְּתוּבָה. וְאִם רָצָתָה תִּשָּׁב עִם בֵּעֵלָה.

יא

נַעֲשֶׂה הָאִישׁ מוֹכָה שְׁחִין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלִיתֵן כְּתוּבָה. וְאֵעִ"פּ שֶׁהִיא רוּצָה לִישֵׁב אִין שׁוֹמְעִין לֵה אִלָּא שְׁמִפְרִישִׁין אוֹתוֹן בְּעַל כְּרַחַן מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִמִּיקְתּוֹ. וְאִם אִמְרָה אֲשֵׁב עִמּוֹ בְּעַדִּים כְּדִי שְׁלֹא יִבֵּא עֲלֶיהָ שׁוֹמְעִין לֵה.

יב

מִי שֶׁהִיא בֵּעֵלָה בְּעַל רִיחַ הַפֶּה אוֹ רִיחַ הַחוּטָם אוֹ מִלְקֻט צוּאֹת כְּלָבִים וְכִיּוֹצָא בְּהֵן וְנִפְלָה לְפָנָי אַחִיו וְיֵשׁ בּוֹ אוֹתוֹ מוֹם שֶׁהִיא בְּבִעֵלָה. יְכוּלָה הִיא לֹמַר לְאַחִיךָ הִיִּיתִי יְכוּלָה לְקַבֵּל וְלֶךְ אִינִי יְכוּלָה לְקַבֵּל וְיִחְלוֹץ וְיִתֵּן כְּתוּבָה. וְרֵאֵה בְּנִים לְבָנִיךְ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל.

יג